

OCENA DZIAŁALNOŚCI BIBLIOTEK PUBLICZNYCH WARMII i MAZUR

**za rok
2020**

SPIS TREŚCI

WPROWADZENIE	3
SIEĆ, ZASOBY, DOSTĘP, INFRASTRUKTURA	7
SIEĆ	7
ZBIORY	11
Zbiory specjalne	13
Czasopisma bieżące	13
PRACOWNICY	14
PŁACE	15
INFRASTRUKTURA	15
KOMPUTERYZACJA	16
WYKORZYSTANIE USŁUG, WYDAJNOŚĆ I EFEKTYWNOŚĆ	19
CZYTELNICY	20
AKTYWNOŚĆ i UDOSTĘPNIANIE ZBIORÓW BIBLIOTECZNYCH	22
WYKORZYSTANIE INNYCH USŁUG BIBLIOTECZNYCH	24
POTENCJAŁ i ROZWÓJ	24
USŁUGI SIECIOWE I INTERAKTYWNE	24
PODNOśENIE KOMPETENCJI PRACOWNIKÓW	28
BIBLIOTEKI JAKO MIEJSCA AKTYWNOśCI RÓŻNYCH GRUP UŻYTKOWNIKÓW I PARTYCYPACJI SPOŁECZNEJ	29
POZYSKIWANIE ŒRODKÓW POZABUDŻETOWYCH	38

WPROWADZENIE

Rok 2020 był czasem szczególnym dla wszystkich, także dla bibliotek publicznych. Ich działalność w trudnej sytuacji epidemicznej była na wiele różnych sposobów ograniczana, co wpływało na zakres i charakter świadczonych przez nie usług. Chcąc efektywnie prowadzić swoją działalność biblioteki musiały dostosować się do panujących warunków i uwzględnić nowe potrzeby i oczekiwania społeczności lokalnych. W niniejszej analizie wielokrotnie wystąpią odwołania do skutków pandemii koronawirusa i zjawisk jej towarzyszących, choćby z tego względu, że wyniki działalności poszczególnych placówek w tym okresie, a także uzyskiwane na ich podstawie wskaźniki trudno zestawiać z wartościami z lat poprzednich. Uzyskane w 2020 r. dane statystyczne w wielu obszarach zakłóciły obserwowane do tej pory tendencje i nie poddają się łatwej interpretacji. Otwiera to szerokie pole do analizy w kolejnych latach, w których będzie można oszacować zakres i kierunki zmian w działalności bibliotek publicznych na terenie województwa warmińsko-mazurskiego.

W 2020 r. z usług 291 bibliotek publicznych i filii województwa warmińsko-mazurskiego skorzystało 172 714 osób (12,15% mieszkańców regionu). W stosunku do roku poprzedniego oznaczało to spadek o 41 122 osób, co stanowiło 19,23%. Użytkownicy bibliotek skorzystali z 3 361 372 jednostek ewidencyjnych zbiorów (-32,47%) i zasięgnęli 341 445 informacji (-37,99%). Do bibliotek w regionie wpłynęło w ciągu roku 188 078 j. ew., a zbiory ogółem liczyły 4 249 218 j. ew. (2,99 j. ew. w przeliczeniu na statystycznego mieszkańca). Wskaźnik obrotu zbiorów, czyli stosunek posiadanych zasobów do całkowitej liczby ich wypożyczeń wyniósł w 2020 r. 0,79 (przy wartości 1,15 w roku poprzednim).

Jednym z ważniejszych celów, który pojawił się w analizowanym okresie i który w przypadku wielu instytucji stanowił prawdziwe wyzwanie, było dostosowanie swojej działalności do ograniczeń związanych z funkcjonowaniem w warunkach pandemii Covid-19. Wyzwanie to wiązało się m.in. z koniecznością wprowadzenia zmian w organizacji pracy oraz przekonstruowania wcześniejszych planów związanych z codzienną działalnością. Niektóre biblioteki zwracały uwagę na to, że w tych okolicznościach osiągnięciem było już to, że „nie zaprzestały działalności”. W licznych komentarzach pojawiły się też sformułowania, że „biblioteki przetrwały”, „zachowały sieć filii”, „zachowały zatrudnienie”, „czytelnicy ich nie opuścili” (opinie takie przekazało 10% placówek z terenu województwa). W innych przypadkach wskazywano, że z perspektywy założonych celów był to rok wyjątkowy. Pandemia pokrzyżowała bowiem ich realizację, niektóre cele stały się nieaktualne, inne należało natychmiast zrewidować lub sformułować na nowo (8,4% opinii).

Wiele instytucji postawiło w tym okresie na działania związane z utrzymaniem relacji z czytelnikami i budowaniem pozytywnego wizerunku w swoim otoczeniu (21%). Nie zaprzestano przy tym promocji czytelnictwa (13,4%) i w miarę możliwości kontynuowano uczestnictwo w ogólnopolskich akcjach, projektach i inicjatywach, takich jak np. „Mała książka – Wielki człowiek”, Noc bibliotek czy Narodowe czytanie (18,5%). Biblioteki dbały również o poszerzenie i urozmaicenie własnej oferty poprzez zakup nowości wydawniczych (17,6%). W części bibliotek podjęto działania związane z modernizacją, estetyzacją lub poprawą infrastruktury, w tym technicznej (21%), a także z wdrażaniem automatyzacji procesów bibliotecznych i nowych technologii, w tym uzupełnianiem i uruchamianiem katalogów online (16%). W 8,4% placówek zajęto się także selekcją zbiorów.

Wśród ważniejszych zamierzeń zrealizowanych w 2020 r. przez biblioteki wymienić można m.in.:

- ◆ **GBP w Galinach:** biblioteka zorganizowała plebiscyt „Najaktywniejszy Czytelnik Gminy Bartoszyce”;
- ◆ **MBP w Bartoszycach:** jej najważniejszym celem było zakończenie kluczowych etapów remontowo-budowlanych rozpoczętej we wrześniu 2019 r. modernizacji siedziby głównej;
- ◆ **MGBP w Białej Piskiej:** rozpoczęła obsługę użytkowników za pośrednictwem nowego programu bibliotecznego MAK+;
- ◆ **GBP w Dubeninkach:** nakładem własnym instytucja wydała tomik wierszy Marianny Waraksy „To mi powiedziały drzewa”, zorganizowała również wystawę pod hasłem „Rzeźba z powertexu”;
- ◆ **MBP w Działdowie:** wśród zrealizowanych celów placówki wymienić można m.in. pozyskanie środków zewnętrznych na własne działania: z Fundacji Rozwoju Społeczeństwa Informacyjnego na zajęcia edukacyjne w ramach projektu „Para Buch! Książka w Ruch”, z Narodowego Centrum Kultury w ramach programu „Bardzo Młoda Kultura 2019-2021” oraz ze środków Samorządu Województwa Warmińsko-Mazurskiego na realizację projektu „Wszystko gra...”;
- ◆ **Biblioteka Elbląska:** w bibliotece zakończono w tym okresie realizację projektów „Digitalizacja, opracowanie i udostępnianie starodruków Biblioteki Elbląskiej”, „Modernizacja infrastruktury Elbląskiej Biblioteki Cyfrowej”, „Modernizacja i rozwój przestrzeni bibliotecznej Filii nr 4”. Podjęto również szereg projektów animujących kulturę: #czytELnia (cykl spotkań autorskich), „Książka – recepta na zdrowie”, „Biblioteka w ogrodzie”, „Biblioteczny Odstresownik”;
- ◆ **BPGE w Nowej Wsi Elckiej:** najważniejszym celem była w minionym roku przebudowa głównej siedziby i jej wyposażenie;
- ◆ **MBP w Elku:** wśród swoich osiągnięć biblioteka wymieniła zorganizowanie Festiwalu Literackiego „Elk będzie czytane”;
- ◆ **MBP w Giżycku:** w placówce zakończono realizację projektu „Historia odzyskuje głos. Nagrania historii mówionej w Giżyckim Archiwum Cyfrowym”;
- ◆ **BP w Gołdapi:** zorganizowała w ramach Europejskich Dni Dziedzictwa spotkanie z polskimi archeologami, Patrycją Prządką-Giersz i Miłoszem Gierszem;

- ◆ **GBP w Ławicach:** zrealizowała w tym okresie projekt „Jarmark cudów”;
- ◆ **CBKP w Kętrzynie:** do swoich sukcesów zaliczyła utworzenie Powiatowego Archiwum Cyfrowego oraz wydanie albumu z trzyczęściowej serii Dziedzictwo Kulturowe Powiatu Kętrzyńskiego pt. „Dwory i Pałace”;
- ◆ **GBP w Kozłowie:** biblioteka zrealizowała w tym okresie szereg działań i projektów z zakresu promocji czytelnictwa, w tym: „Z książką przez życie”, „Mała Książka – Wielki człowiek”, „Kasztanowy Ludzik”, „Kinder-Przerwa na wspólne czytanie – Podziel się książką”, „Multimedialna nauka online”;
- ◆ **BPG Mrągowo:** biblioteka zrealizowała projekt „A skąd opowiadania mieszkańców Kosewa”, zakończony wydaniem publikacji pod tym samym tytułem;
- ◆ **MGBP w Nidzicy:** wśród najważniejszych wydarzeń w życiu biblioteki w 2020 r. wymienić można przeniesienie Filii Miejskiej nr 1 do nowo wybudowanego i doposażonego budynku dworca PKP, a także wydanie książki Waldemara Smaszcza: „Zdarzyło się podczas spływu Łyną... : nie tylko "kajakowe" duszpasterstwo ks. Karola Wojtyły, i... nieoczekiwane wezwanie”;
- ◆ **MBP w Olsztynie:** dzięki środkom pozyskanym z Narodowego Centrum Kultury w ramach programu „Kultura w sieci” biblioteka zrealizowała projekt „Abecadło TV” (cykl 10 filmów edukacyjnych dla dzieci rozwijających ich kompetencje czytelnicze). Projekt miał za zadanie przenieść część działalności realizowanej dotychczas w formie stacjonarnej do Internetu. W tym kierunku podążyły też inne działania biblioteki. Efektem współpracy z Teatrem Nowym w Olsztynie było udostępnienie za pośrednictwem bibliotecznych stron internetowych filmu „Leopold Tyrmand – Dziennik 1954 – Interpretacja” w reżyserii Iwo Vedrala oraz „Sanatorium pod klepsydrą” Brunona Schulza. Z kolei w ramach projektu realizowanego we współpracy ze Stowarzyszeniem Przyjaciół Miejskiej Biblioteki Publicznej w Olsztynie oraz Olsztyńskim Teatrem Lalek przygotowano dwa spektakle teatralne w formie czytania performatywnego utworów dramatycznych: „Kto przystanął ostatni” Michała Kaźmierczaka w reżyserii Moniki Reks i „Nieśmiertelni władcy czasu” Mariusza Góralskiego w reżyserii Filipa Jaśkiewicza (transmitowane na żywo za pośrednictwem portali społecznościowych). MBP w Olsztynie zainicjowała również projekt „Bez korekty”, w ramach którego regionalni twórcy mają możliwość prezentowania swojego podejścia do sztuki i zdradzają tajniki warsztatu artystycznego. Spotkania w formie nagrań umieszczane były na bibliotecznym profilu YouTube oraz popularyzowane za pomocą portali społecznościowych;
- ◆ **BPMiG w Ornece:** za swój sukces uznała wejście we współpracę z Miejskim Domem Kultury w ramach programu „Lokalnych Partnerstw Polsko-Amerykańskiej Fundacji Wolności”;
- ◆ **Polana Kultury CBK w Orzyszu:** najważniejszym wydarzeniem w 2020 r. była zmiana siedziby biblioteki, która została przeniesiona do budynku Ratusza Miejskiego;
- ◆ **BP w Pasłęku:** zgodnie z planem, na platformie Warmińsko-Mazurskiej Biblioteki Cyfrowej placówka zamieściła pierwsze zbiory z własnej kolekcji, utworzyła także nową stronę internetową oraz rozpoczęła popularyzowanie własnej działalności na Instagramie;
- ◆ **GBP w Pozezdrzu:** do najważniejszych osiągnięć biblioteki należy zaliczyć realizację dwóch projektów dofinansowanych ze środków Polsko-Amerykańskiej Fundacji Wolności: „My i nasze działania w projekcie Mazurolandia Pozezdrze” oraz „Nasze równe szanse”, zorganizowanie warsztatów profilaktycznych „Rybi szkielet”

z młodzieżą ze Szkoły Podstawowej w Pozezdrzu oraz założenie nowej strony bibliotecznej <https://gbppozezdrze.naszabiblioteka.com>;

- ◆ **GBP w Rybnie:** jej pracownicy zorganizowali letnią czytelnię, która umożliwia prowadzenie działań artystycznych i czytelniczych w plenerze;
- ◆ **RPEKiT w Rynie:** z dniem 1 lipca 2020 r. biblioteka rozpoczęła działalność w nowej siedzibie w budynku przy ul. Mikołaja Kopernika 16;

Wśród najważniejszych celów biblioteki w regionie wymieniały również uruchomienie na swoim terenie punktów bibliotecznych w świetlicach wiejskich: (MGBP w Białej Piskiej – 1 punkt, MBP w Jezioranach - 5 punktów, BPG Kętrzyn - 3 punkty, GBP w Purdzie – 1 punkt). Z kolei MBP w Mrągowie otworzyła na terenie miasta dwie minibiblioteki – w ramach projektu promocji czytelnictwa dofinansowanego ze środków MKiDN.

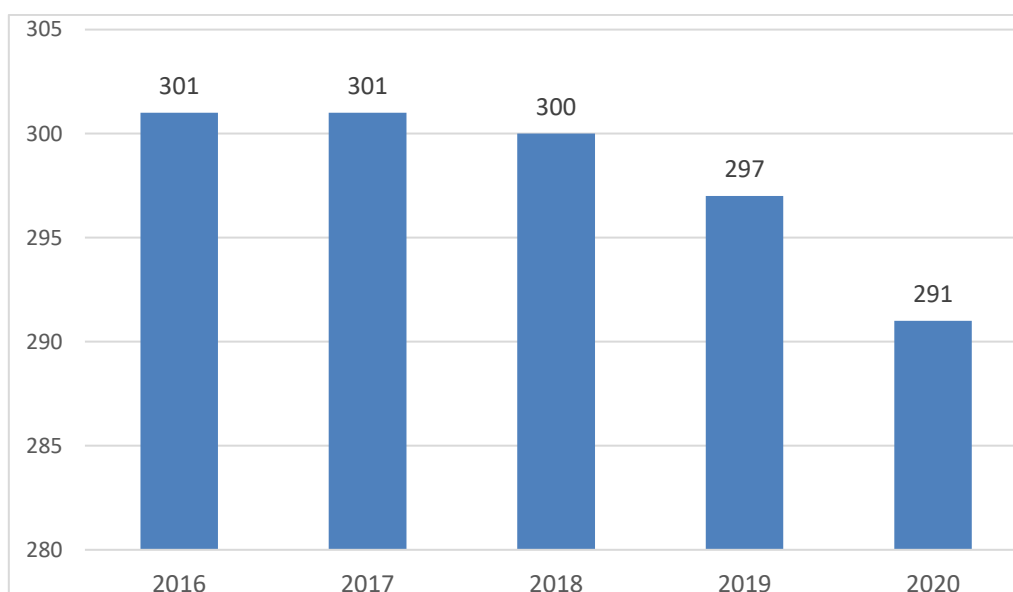
SIEĆ, ZASOBY, DOSTĘP, INFRASTRUKTURA

SIEĆ

W roku 2020 sieć bibliotek publicznych województwa warmińsko-mazurskiego liczyła 291 placówek (126 bibliotek i 165 filii), z czego 85 zlokalizowanych było w mieście, a 206 na wsi. W środowiskach wiejskich nastąpił spadek liczby placówek o 6 w stosunku do roku 2019 (zob. wykres nr 1). O 4 zmniejszyła się także liczba prowadzonych na terenie województwa punktów bibliotecznych (z 91 w roku 2019 do 87 w roku 2020).

Wykres nr 1

Liczba bibliotek i filii w województwie warmińsko-mazurskim w latach 2016-2020

- ◆ Województwo warmińsko-mazurskie liczyło w 2020 r. 1 420 514 mieszkańców. Na jedną placówkę biblioteczną przypadało¹:
- ◆ do 4000 mieszkańców w 7 powiatach: bartoszyckim, działdowskim, elbląskim, nidzickim, nowomiejskim, szczywieńskim, węgorzewskim;
- ◆ między 4001 a 4500 w 6 powiatach: braniewskim, etckim, gołdapskim, kętrzyńskim, lidzbarskim, mrągowskim;

¹ Nie uwzględniono największych miast: Olsztyn, Elbląg, Ełk.

- ◆ między 4501 a 5200 w 6 powiatach: giżyckim, iławskim, oleckim, olsztyńskim, ostródzkim, piskim.

Z dniem 30.09.2020 r. na mocy Uchwały Rady Gminy Nowe Miasto Lubawskie zlikwidowano 2 biblioteki – w Skarlinie i Tylicach, działające w strukturach Gminnego Centrum Kultury Nowe Miasto Lubawskie z siedzibą w Mszanowie. Z przyczyn ekonomicznych, w styczniu 2020 r. zlikwidowane zostały filie biblioteczne Miejsko-Gminnej Biblioteki Publicznej w Kisielicach: w Goryniu i Jędrychowiu oraz filia w Bażynach Miejsko-Gminnej Biblioteki w Orniecie. Z kolei Centrum Kulturalno-Biblioteczne w Gietrzwałdzie, na mocy zmienionego regulaminu organizacyjnego, przekształciło Filię w Biesalu w punkt biblioteczny.

Wg stanu na dzień 31.12.2020 r. nieczynnych było 5 placówek:

- ◆ Filia w Dąbrówce Polany Kultury – Centrum Biblioteczno-Kulturalnego w Orzyszu – nieczynna przez 6 miesięcy z powodu urlopu zdrowotnego bibliotekarki;
- ◆ Filia w Żabinie GBP w Baniach Mazurskich – nieczynna od 1.10.2013 r. ze względu na lokalizację w złych warunkach w zlikwidowanej Szkole Podstawowej;
- ◆ Filie w Hejdyku (działalność zawieszona z dniem 21.08.2015 r.) i Jeżach (działalność zawieszona od 1.07.2016 r.) MGBP w Piszu – na skutek wypowiedzenia użyczenia pomieszczeń przez szkoły podstawowe w tych miejscowościach;

- ◆ Filia w Rogajnach BP w Pastęku (nieczynna od 1.07.2019 r.) – z powodu zagospodarowania pomieszczeń placówki na punkt przedszkolny.

Według danych posiadanych przez WBP w Olsztynie wszystkie biblioteki lub instytucje, w strukturze których funkcjonują, posiadają status instytucji kultury. Wszystkie jednostki administracyjne stopnia gminnego w województwie warmińsko-mazurskim wywiązują się z zadania prowadzenia biblioteki publicznej. W gminie wiejskiej Iława nadal wszystkie placówki mają status równorzędnych bibliotek i działają w strukturze domu kultury. Podobnie jest w gminie wiejskiej Nowe Miasto Lubawskie, gdzie efektem włączenia GBP w Gwińdzinach do struktur ośrodka kultury w 2014 r. była utrata przez nią statusu biblioteki głównej. Biblioteki i filie samorządowe w tej gminie mają obecnie status równorzędny.

W 2020 r. niemal co trzecia placówka w regionie (30,24%) posiadała status instytucji połączonej z domem kultury (44 biblioteki i 44 filie). Analogicznie do lat ubiegłych 10 filii pełniło funkcje bibliotek publiczno-szkolnych i dwie inne działały jako publiczno-szpitalne. Były to filie biblioteczne MBP w Biskupcu oraz MBP w Działdowie.

W roku sprawozdawczym w województwie warmińsko-mazurskim biblioteki publiczne prowadziły 87 punktów bibliotecznych (-4), utworzono 16 punktów, zlikwidowano 20. Nowe punkty często tworzone były w świetlicach wiejskich. W większości przypadków powodem zawieszenia działalności punktów bibliotecznych był problem ze znalezieniem osoby do ich prowadzenia i brak odpowiedniego lokalu.

Obowiązek ustawowy polegający na konieczności organizowania i prowadzenia **powiatowej biblioteki publicznej** realizowało w 2020 r. 21 powiatów województwa warmińsko-mazurskiego (19 powiatów ziemskich i 2 grodzkie). Były to:

- ◆ biblioteki stopnia powiatowego w miastach grodzkich – 2 (Olsztyn, Elbląg);
- ◆ biblioteki stopnia powiatowego w miastach w powiatach ziemskich – 2 (Ostróda, Kętrzyn);
- ◆ biblioteki, którym zostały powierzone zadania ponadlokalne:
 - miejskie – 11 bibliotek (Bartoszyce, Braniewo, Działdowo, Elbląg², Ełk, Giżycko, Iława, Lidzbark Warmiński, Mrągowo, Nowe Miasto Lubawskie, Szczytno);
 - miejsko-gminne – 6 bibliotek (Gołdap, Nidzica, Olecko, Pastęk³, Ruciane Nida, Węgorzewo).

Powiat olsztyński ziemski realizuje zadania biblioteki powiatowej w formie projektu pod nazwą Wirtualna Powiatowa Biblioteka Publiczna. W ramach powyższego projektu zadania ponadlokalne powierzono 11 bibliotekom działającym na terenie powiatu.

² W powiecie elbląskim ziemskim dla części powiatu zadania realizuje Biblioteka Elbląska (gmina Tolkmicko, Milejewo, Elbląg, Gronowo Elbląskie, Markusy, Młynary), dla drugiej części zaś Biblioteka Publiczna w Pastęku (gmina Pastęk, Rychliki, Godkowo).

³ Patrz przypis 2.

W 2020 r. pełnienie zadań powiatowych w Powiecie Piskim powierzono Miejsko-Gminnej Bibliotece Publicznej w Pisz. Porozumienie w tej sprawie pomiędzy Powiatem Piskim a Gminą Pisz zostało podpisane 20.02.2020 r.

Na realizację zadań biblioteki powiatowej starostwa przekazywały bibliotekom pełniącym tę funkcję kwoty od 7000 zł (powiat nowomiejski) do 80 000 zł (powiat ławski). W 2020 r. wysokość przekazywanych dotacji nie zmieniła się znacznie w porównaniu z rokiem poprzednim. Odnotowano zwiększenie dotacji: o 11 254 zł w powiecie działdowskim, o 10 000 zł w powiecie ławskim, o 1000 zł w braniewskim. Kwotę na zadania powiatowe w powiecie działdowskim zwiększono o wskaźnik inflacyjny (podobnie jak w latach poprzednich) oraz o dodatkowe środki na zakup kodów dostępu do platformy Legimi. Największe zmiany w stosunku do roku 2019 i jednocześnie największe środki na działalność biblioteki powiatowej wykazywane były w powiatach, które utrzymywały biblioteki powiatowe jako odrębne jednostki organizacyjne. W powiecie kętrzyńskim wykazano kwotę 229 880 zł, z czego 134 965 zł wydatkowano na płace, natomiast w powiecie ostródzkim 80 000 zł (w tym 39 835 zł na płace). Powiat olsztyński ziemski realizujący zadania biblioteki powiatowej w formie projektu (na mocy Porozumienia z dn. 25.05.2012 r.) pod nazwą Wirtualna Powiatowa Biblioteka Publiczna przekazał 11 samorządom powiatu olsztyńskiego dotacje w kwotach po 3000 zł dla każdej biblioteki gminy wiejskiej oraz po 4216 zł dla każdej biblioteki gminy miejsko-wiejskiej (ogółem 39 080 zł). Powiat piski na pełnienie zadań powiatowych w 2020 r. przyznał MGBP w Pisz dofinansowanie w kwocie 22 000 złotych.

Otrzymane środki, analogicznie do lat ubiegłych, biblioteki wykorzystywały na płace (40,96%), zakup zbiorów (24,44%), zakup sprzętu komputerowego i oprogramowania (4,14%), działalność kulturalną (w tym na spotkania autorskie i przedstawienia „Teatru przy Stoliku” (1,58%), szkolenia (0,29%), wyposażenie stanowisk pracy (0,80%) oraz inne (27,78%), w tym: delegacje, nagrody, opłaty za prenumeratę czasopism, opłaty pocztowe, telefoniczne, łącza internetowe i usługi informatyczne, program MAK+. Część placówek w ramach dotacji na zadania powiatowe zapewniała dostęp do zbiorów elektronicznych bibliotekom z powiatu. W 2020 roku były to: MBP w Działdowie, MBP w Ławie, MBP w Lidzbarku Warmińskim i MGBP w Nidzicy. W sześciu bibliotekach został wyznaczony instruktor ds. obsługi bibliotek (powiaty: giżycki, gołdapski, ławski, lidzbarski, mrągowski, olecki).

Wojewódzka Biblioteka Publiczna w Olsztynie kontynuowała aktywne wsparcie bibliotek realizujących zadania powiatowe. W 2020 r. zrealizowała m.in. cykl szkoleń we współpracy z 4 bibliotekami działającymi w miastach powiatowych (Olecko, Lidzbark Warmiński, Szczytno, Ława) w ramach projektu „Akcja komunikacja” (działanie dofinansowane z programu „Partnerstwo dla książki” ze środków Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego), trzecią edycję „Forum bibliotek powiatowych i pełniących zadania powiatowe”, które służy wymianie doświadczeń oraz stanowi platformę wzajemnej

inspiracji dla bibliotek wykonujących zadania ponadlokalne (działanie w ramach projektu Fundacji Rozwoju Społeczeństwa Informacyjnego „Nie siedź – sieciuj!”), umożliwiła bibliotekarzom powiatowym korzystanie z dostępu do platformy Zoom w celu organizacji spotkań online (MBP w Działdowie, MBP w Szczytnie). Wsparcie powiatów przez WBP w Olsztynie obejmowało również indywidualne szkolenia bibliotekarzy (stacjonarne oraz online) dotyczące m.in. tworzenia „Bibliografii Warmii i Mazur” oraz metadanych w Warmińsko-Mazurskiej Bibliotece Cyfrowej.

ZBIORY

Stan zbiorów bibliotek publicznych województwa warmińsko-mazurskiego na koniec 2020 r. był mniejszy niż w 2019 r. o 32 004 j.ew. i wynosił ogółem 4 249 218 j.ew., z tego:

- ◆ wydawnictwa zwarte – 3 929 338 wol. (-105 786 wol. w stosunku do roku 2019),
- ◆ czasopisma oprawne – 40 054 wol. (-11361),
- ◆ zbiory specjalne – 279 826 j.ew. (+25 143),

w tym:

- audiowizualne – 128 280 j.ew. (+12 516),
- dokumenty elektroniczne – 11 483 j.ew. (-53).

Liczba zbiorów bibliotecznych w przeliczeniu na 1000 mieszkańców wyniosła 2991 j.ew.

Wydatki na zbiory biblioteczne w przeliczeniu na jednego mieszkańca województwa warmińsko-mazurskiego wyniosły średnio 2,84 zł (wzrost o 0,21 zł w stosunku do roku ubiegłego).

Głównym źródłem funduszy na zakup nowości były dotacje organizatorów bibliotek – stanowiły one 73,64% (-0,03%) całości zakupu. Drugim istotnym źródłem finansowania była dotacja MKiDN, którą otrzymały niemal wszystkie biblioteki z województwa (118 ze 119) w ramach Programu Wieloletniego „Narodowy Program Rozwoju Czytelnictwa” Priorytet 1 – „Zakup nowości wydawniczych do bibliotek” na łączną kwotę 992 305 zł. Zakup książek i zbiorów specjalnych z tej kwoty stanowił **91,82%** ogółu zakupu w województwie. Wkład własny bibliotek zależny był od poziomu zamożności gmin.

Bibliotekarze starali się realizować zakup nowości wydawniczych na poziomie zadowalającym użytkowników, uwzględniając ich potrzeby, które rozpoznawali najczęściej poprzez indywidualną rozmowę z czytelnikiem (76% bibliotek), monitorowanie stopnia wykorzystania własnego księgozbioru, rynku wydawniczego, trendów czytelniczych (35%), a także propozycje zawarte w dezyderatach, książkach życzeń i sugestiach przekazywanych lub przesyłanych za pośrednictwem różnych kanałów komunikowania się z placówką (36%). Niektóre spośród nich umożliwiły zgłaszanie propozycji zakupu nowości na swoich stronach internetowych lub fanpage'ach na Facebooku. Źródłami informacji nt. preferencji

czytelniczych były również blogi literackie i fora czytelnicze oraz inne źródła internetowe (21%). Część placówek (8%) posłużyła się także specjalnie przygotowanymi narzędziami badawczymi, np. kwestionariuszami ankiet. Niemal połowa instytucji (49%) w celu zbadania potrzeb użytkowników wykorzystwała więcej niż jedną metodę uzyskania informacji.

Księgozbiory bibliotek (wydawnictwa zwarte i czasopisma oprawne) w województwie warmińsko-mazurskim liczyły łącznie 3 969 392 wol. (-117 392). Struktura tego zasobu w niewielkim stopniu odbiega od lat poprzednich i kształtuje się następująco:

- ◆ literatura piękna dla dorosłych – 41,84% (+0,81)
- ◆ literatura piękna dla dzieci – 25,64% (-0,04%)
- ◆ literatura popularnonaukowa – 32,51% (-0,77%).

Zsumowany księgozbiór bibliotek publicznych regionu pozwala wyliczyć szereg wskaźników dodatkowych. Dla przykładu, statystyczny mieszkaniec regionu miał do dyspozycji w minionym roku 2,99 wol. (+0,12) księgozbioru, natomiast na jednego czytelnika przypadało 26,61 wol. (+5,68).

Ogółem do bibliotek publicznych w 2020 r. wpłynęło 158 099 wol. (+0,44%), w tym 157 302 (+0,58%) wol. książek i 797 (-21%) wol. czasopism oprawnych. Nabytki w stosunku do stanu księgozbioru w roku 2019 stanowiły 3,86%. Zakup stanowił 83,11% wszystkich wpływów książek, czyli był o 2,28% wyższy niż w roku 2019. Łącznie w całym województwie w ramach zakupu przybyło 130 749 wol. książek za kwotę 3 186 910 zł.

Wskaźnik zakupu książek na 100 mieszkańców pozostał w regionie na takim samym poziomie jak w roku 2019 i wyniósł 9 woluminów. Stosunkowo wysokie wskaźniki w przeliczeniu na 100 mieszkańców uzyskały: Kiwity (23), Lelkowo (21), Lubomino (25), Łukta (20), Miłakowo (21), Rychliki (20) oraz Świętajno pow. szczycieński (23). Z kolei najniższy wskaźnik uzyskały: Bartoszyce gmina wiejska (3), Kętrzyn gmina wiejska oraz Purda (4 wol.). W porównaniu z rokiem 2019 wyższy wskaźnik zakupu uzyskano w 49,57% gmin, a niższy w 26,05%. W pozostałych przypadkach wartości te pozostały bez zmian.

Wzorem lat poprzednich w strukturze zakupów nowości wydawniczych dominowała literatura piękna dla dorosłych (wzrost o 2170 wol. w stosunku do 2019 r.), na drugim miejscu znalazły się pozycje z literatury pięknej dla dzieci (+379 wol.), nieco rzadziej kupowano natomiast publikacje z zakresu literatury popularnonaukowej (-74 wol.). Procentowy udział poszczególnych kategorii w zakupach księgozbioru wyniósł odpowiednio 54,57%, 27,89% i 17,52%.

Zbiory specjalne

Łącznie we wszystkich bibliotekach publicznych województwa warmińsko-mazurskiego znajduje się 279 826 j. ew. zbiorów specjalnych (+25 143), co stanowi 6,58% ogółu posiadanych zbiorów. W 2020 r. wpłynęło 27 365 j. ew. (+9981) tego typu zbiorów, z czego zakupionych zostało 8447 j. ew. (30,86% wpływów), w tym 6453 j. ew. ze środków organizatora i 1600 j. ew. z dotacji MKiDN. Znaczna część zbiorów specjalnych w regionie znajduje się w zasobach placówek zlokalizowanych w największych miastach – w Olsztynie (59,77%) oraz w Elblągu (12,63%). W dalszym ciągu w 28 gminach nie podjęto działań w celu stworzenia takich kolekcji.

W strukturze zbiorów specjalnych dominowały zbiory audiowizualne. Stanowiły one 45,84% (128 280 j. ew.) całości. Co więcej, w stosunku do roku poprzedniego odnotowano wzrost ich liczby o 7554 j. ew. czyli o 6,25%. Z kolei w zbiorach audiowizualnych najbardziej popularną kategorią były audiobooki, które stanowiły 37% (47 827 j. ew.). I w tym przypadku odnotowano wzrost – o 5290 j. ew., czyli o 12,43%.

Czasopisma bieżące

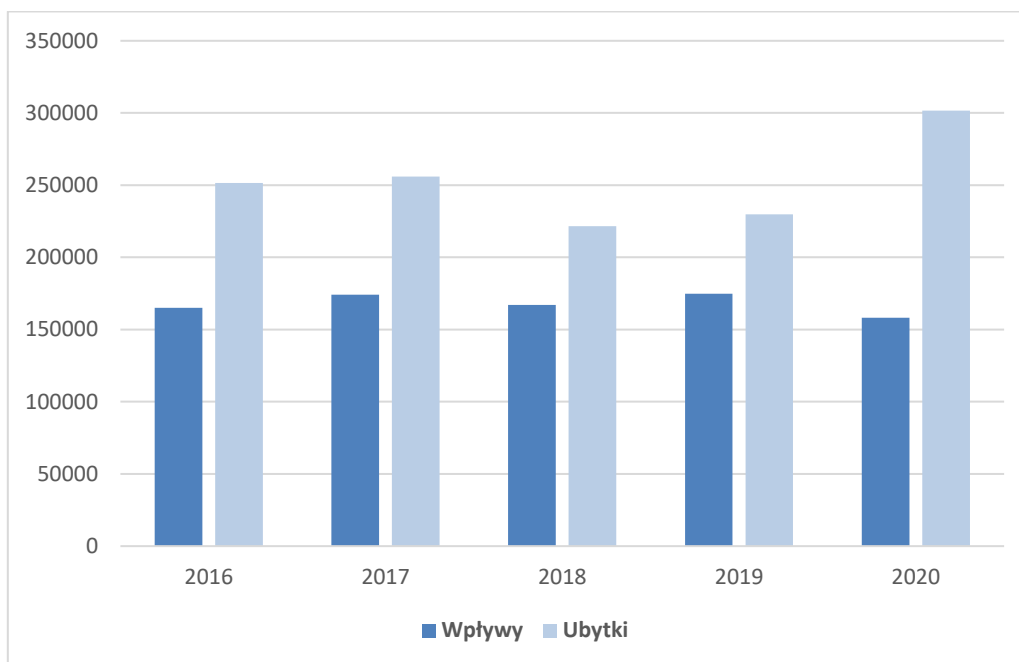
W 2020 r. wyraźnie zmniejszyła się liczba posiadanych przez biblioteki czasopism bieżących – o 325 tytułów w stosunku do roku poprzedniego (-11,05%). Tendencję spadkową, którą obserwowano od kilku lat, wzmocniły dodatkowo obostrzenia wprowadzane w związku z sytuacją pandemiczną w kraju. W niektórych bibliotekach podejmowano wówczas decyzje o zawieszeniu zakupów czasopism bieżących w związku z koniecznością okresowego zamykania czytelní. Ogółem nakłady bibliotek na zakupy w tej kategorii w przeliczeniu na 100 mieszkańców wyniosły 27,71 zł (-4,79 zł). Do wszystkich placówek wpłynęło w tym okresie 2614 tytułów (1,84 w przeliczeniu na 1000 mieszkańców).

Selekcja zbiorów

W 2020 r. w bibliotekach województwa warmińsko-mazurskiego ubytkowano 301 616 j. ew. (+71 882), co stanowi wzrost w stosunku do roku poprzedniego o 31,28%. Jest to m.in. efekt prowadzonych w tym czasie w wielu placówkach selekcji – w ten sposób usunięto ze zbiorów 190 024 j. ew. (63% ubytków). Tylko w 8,4% gmin nie ubytkowano zbiorów, natomiast w całym regionie ubytki w stosunku do liczby zbiorów stanowiły 6,95% (+1,72%).

Wykres nr 2

Wpływy i ubytki zbiorów w bibliotekach województwa warmińsko-mazurskiego w latach 2016-2020

PRACOWNICY

W bibliotekach publicznych województwa warmińsko-mazurskiego w 2020 r. zatrudniano na stanowiskach merytorycznych 688 osób (o 10 mniej w porównaniu do roku 2019), z czego 615 osób na stanowiskach bibliotekarskich na 562,22 etatu przeliczeniowego (-14,5). Pracownicy z kwalifikacjami bibliotekarskimi stanowili 70,4% ogółu pracowników zatrudnionych na stanowiskach bibliotekarskich (o 4,38% mniej w stosunku do roku poprzedniego). Z uzyskanych danych wynika, że w skali roku na jednego pracownika na stanowisku bibliotekarskim przypadało 260 (-49) czytelników oraz 5466 (-2423) wypożyczeń.

W 2020 r. pracowników etatowych wspierali:

- ◆ **stażyści** (26 bibliotek): wspierali pracę bibliotekarzy z ramienia m.in. powiatowych urzędów pracy, fundacji, funduszy europejskich, projektów (m.in. w GBP w Baniach Mazurskich, BP w Bisztyнку, MBP w Braniewie, MBP w Działdowie, GBP w Dźwierzutach, GBP w Komorowie Żuławskim, GBP w Grodzicznie, GBP w Gierzwaldzie, GBP w Kalinowie, MGBP w Kisielicach, MGBP w Korszach, GBP

w Kurzętniku, GBP w Małdytach, MBP w Morągu, MBP w Ostródzie, GBP w Rybnie, BPG w Rychlikach, BP w Sępopolu, GBP w Lipowcu);

- ◆ **pracownicy w ramach prac interwencyjnych lub prac społecznie użytecznych** (6 bibliotek): wykonywali prace porządkowe, pomagali w pracach merytorycznych, prowadzeniu punktów bibliotecznych (w BPGE w Nowej Wsi Ełckiej, BPMiG we Fromborku, GBiCK w Górowie Iławeckim, MBP w Morągu, GBP w Prostkach, GBP w Wilczętach);
- ◆ **praktykanci** (14 bibliotek): m. in. wspierali bibliotekarzy w działalności merytorycznej np. w obsłudze czytelników, porządkowaniu zbiorów (MBP w Olsztynie), obsłudze informatycznej (BP w Gołdapi), przygotowywaniu projektów plakatów i organizacji imprez (GCK w Mszanowie);
- ◆ **wolontariusze** (13 bibliotek). Szerzej o wsparciu wolontariuszy w dziale „Biblioteki jako miejsca aktywności różnych grup użytkowników i partycypacji społecznej”.

PŁACE

W 2020 r. biblioteki w regionie przeznaczyły na płace 37 476 942 zł, co stanowiło 61,63% ich całkowitego budżetu. Średnia płaca wyniosła w tym okresie 3557 zł brutto (+242 zł). Równocześnie, wzorem lat ubiegłych, zaznaczyła się z duża rozpiętość zarobków pomiędzy poszczególnymi bibliotekami: w 21 placówkach średnia płaca wynosiła poniżej 3000 zł, w 27 bibliotekach – powyżej 4000 zł.

INFRASTRUKTURA

W 2020 r. na tym samym poziomie pozostały niektóre wskaźniki związane z analizą przestrzeni i wyposażenia bibliotek. Między innymi uzyskano 32 m² powierzchni użytkowej i 4 miejsca w czytelni w przeliczeniu na 1000 mieszkańców województwa.

Podobnie do lat poprzednich, kolejne biblioteki realizowały również zadania związane zarówno z nowymi inwestycjami, jak i kontynuacją prac budowlanych, finansowanych w ramach Narodowego Programu Rozwoju Czytelnictwa – Priorytet 2 „Infrastruktura bibliotek 2016-2020”. Były to: MBP w Bartoszycach (zakończenie kluczowych etapów remontowo-budowlanych rozpoczętej we wrześniu 2019 r. inwestycji „Remont i modernizacja wraz z wyposażeniem Miejskiej Biblioteki Publicznej w Bartoszycach”); BPG Ełk w Nowej Wsi Ełckiej (przebudowa budynku i zakup wyposażenia Biblioteki Publicznej Gminy Ełk); MBP w Kętrzynie (projekt: „Remont klatki schodowej siedziby głównej MBP w Kętrzynie”); MGBP w Orzyszu (projekt dotyczący przebudowy siedziby i zakupu wyposażenia, który rozpoczęto w 2019 r., a jego realizacja przypadła na rok 2020).

Projekty infrastrukturalne zrealizowano także z innych środków, m.in. z Budżetów Obywatelskich. W ten sposób MBP w Olsztynie pozyskała środki na projekt „Biblioteka XXI wieku – jedyna na całym Zatorzu” (inwestycja dotyczy remontu i doposażenia filii nr 12), a Biblioteka Elbląska na projekt „Modernizacja i rozwój przestrzeni bibliotecznej filii nr 4

Biblioteki Elbląskiej, ul. Ogólna 15/1” (prace nad modernizacją rozpoczną się w 2021 roku). Biblioteka Elbląska kontynuowała także projekt „Adaptacja Biblioteki Elbląskiej – obiektu dziedzictwa kulturowego o potencjale turystycznym – ETAP I” rozpoczęty w 2017 roku. W ramach projektu zakończono renowację (konserwację i ochronę) zabytkowego zespołu budynków biblioteki oraz zabezpieczono przed zagrożeniami wynikającymi ze złego stanu obiektu. W roku 2020 kontynuowano prace nad adaptacją obiektu polegającą na unowocześnianiu form jego wykorzystania wraz z zakupem niezbędnego wyposażenia. Projekt był realizowany ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Warmińsko-Mazurskiego na lata 2014-2020. Z tego samego programu pozyskano środki na projekt „Modernizacji i adaptacji pomieszczeń byłego przedszkola dla działalności kulturalnej, edukacyjnej, turystycznej i innej pn. Regionalny Park Edukacji, Kultury i Turystyki”, dzięki któremu nową siedzibę zyskała biblioteka w Rynie. W tym samym czasie rozpoczęto również projekt „Modernizacji wraz z wyposażeniem Gminnej Biblioteki Publicznej w Rudzienicach i stworzenia centrum informacji kulturalno-turystycznej jako miejsca integracji społecznej”. Projekt uzyskał wsparcie z Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020, a jego całkowita realizacja zaplanowana została na 2021 r.

Niektóre biblioteki wykorzystały ten czas na przeprowadzenie różnego rodzaju drobnych prac remontowych, porządkowych i poprawę estetyki pomieszczeń. Działania takie podjęto w 44 placówkach. Z reguły działania te były finansowane ze środków organizatora, choć znalazły się też placówki, które wystarczyły się o środki pozabudżetowe, również w formie sponsoringu i darowizn od firm, osób prywatnych lub innych instytucji publicznych. Takimi placówkami były np. GBP w Barcianach, MBP w Biskupcu, MGBP w Korszach, MBP w Morągu, MBP w Olsztynie, BP w Pasłęku, GBP w Pozezdrzu, GBP w Wilczętach. Dzięki pozyskanym środkom zewnętrznym biblioteki mogły nie tylko dodatkowo podjąć się takich zadań, jak odświeżenie i drobne remonty swoich siedzib, zakup mebli, sprzętu komputerowego czy dodatkowych zbiorów, ale także organizacja zajęć dla dzieci i młodzieży. Wśród sponsorów wymieniano przy tym m.in. firmy: EGGER Polska, Indykpol, Korsze Wind Farm, EPEE Polska oraz innych darczyńców i przedsiębiorców działających na terenie regionu.

KOMPUTERYZACJA

W 2020 r. w województwie warmińsko-mazurskim na 291 placówek bibliotecznych 280 użytkowało komputery (ponad 96%). W efekcie, w każdej gminie mieszkańcy mieli do dyspozycji przynajmniej jedną skomputeryzowaną bibliotekę. Wszystkie placówki użytkowały łącznie 2560 komputerów (średnio na jedną placówkę przypadało niemal 9 urządzeń), z czego ponad 5% to sprzęt zakupiony w 2020 r.

Większość komputerów tj. 1566 (61,17%) przeznaczona była do użytku dla czytelników, z tego do Internetu miało podłączenie 1541 (98,4%). Ogółem możliwość korzystania z bezpłatnego dostępu do sieci zapewniało 271 bibliotek (93,12%). Wskaźnik odnoszący się do średniej liczby publicznie dostępnych stanowisk komputerowych z dostępem do Internetu w przeliczeniu na 1000 mieszkańców regionu wynosił 1.

Na koniec 2020 r. biblioteki z 94 gmin województwa warmińsko-mazurskiego (81% ogółu) posiadały własną stronę internetową lub witrynę tworzoną w technologii bloga, za pomocą których np. informowały o swoich działaniach, umieszczały elektroniczne formularze do składania dezyderatów czy udostępniały możliwość korzystania z interaktywnych usług informacyjnych (np. komunikatory, czat). Od lat systematycznie wzrasta liczba bibliotek, które posiadają profile na portalach społecznościowych. W 2020 r. było ich 100 (84% placówek). Blogi o różnych aspektach związanych z pracą bibliotekarza prowadziło 25 bibliotek m.in. Biblioteka Elbląska (o zabytkowych zbiorach), MBP w Giżycku i MBP w Ełku (o działalności Dyskusyjnych Klubów Książki), 5 blogów tematycznych prowadzi WBP w Olsztynie (m.in. poświęcone bibliotekom, czytelnictwu i książkom⁴ czy bibliografii i zawodowi bibliograf⁵), na wspólnym blogu swoje wpisy umieszcza też 10 filii MBP w Olsztynie.

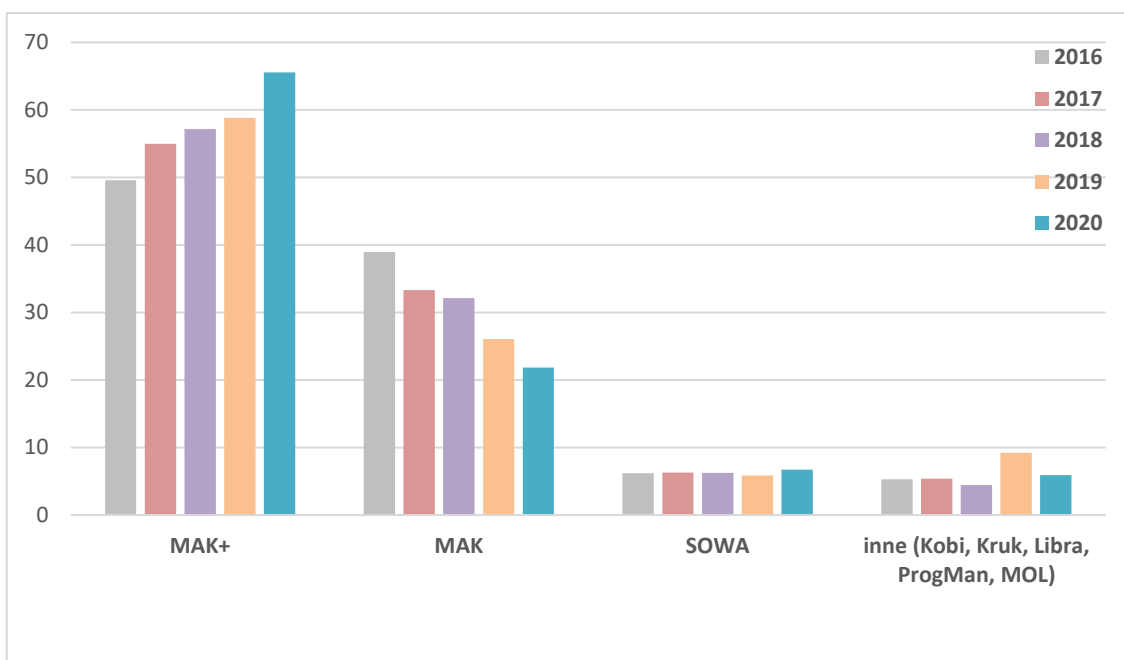
Na 119 bibliotek w województwie warmińsko-mazurskim 116 wykorzystywało w swojej pracy programy biblioteczne, a 109 udostępniało katalog online. Najbardziej rozpowszechnione były programy biblioteczne MAK+ (78) oraz MAK (26) – razem stanowiły one 90% ogółu. Kolejne 7% placówek posługiwało się programem Sowa.

Wykres nr 3

Programy biblioteczne w bibliotekach województwa warmińsko-mazurskiego w latach 2016-2020 (wartości w ujęciu %)

⁴ okiempiatki.blogspot.com, zokienstaregoratusza.blogspot.com, regionregion.blogspot.com, coczytacwbp.blogspot.com

⁵ przydatnebibliografowi.blogspot.com

Z uzyskanych danych wynika, że 72 biblioteki udostępniały w omawianym okresie katalogi zawierające 100% opisów posiadanych zbiorów, a co najmniej 90% – kolejne 15 placówek. W przypadku 7 bibliotek można mówić o udostępnianiu katalogów szczątkowych – zawierających opisy mniej niż 50% zbiorów. Równocześnie pracownicy 5 bibliotek opracowywali zbiory komputerowo, ale nie udostępniali efektów swojej pracy w formie katalogów on-line. W całym województwie na koniec 2020 r. tylko 3 placówki nie użytkowały żadnego bibliotecznego programu komputerowego. Jedna z nich zaplanowała rozpoczęcie prac nad katalogiem on-line w 2021 r. Dwie pozostałe jako przyczynę nie wdrażania tego typu usługi dla użytkowników wskazywały na brak odpowiedniego sprzętu komputerowego wraz z oprogramowaniem oraz niewystarczające środki na ich zakup.

W 2020 r. w województwie warmińsko-mazurskim funkcjonowały 4 biblioteki cyfrowe: Elbląska Biblioteka Cyfrowa, Iławska Biblioteka Cyfrowa, Giżyckie Archiwum Cyfrowe oraz Warmińsko-Mazurska Biblioteka Cyfrowa, której członkami są m.in. biblioteki miejskie z Działdowa, Gołdapi, Kętrzyna, Lidzbarka Warmińskiego, Mrągowy, Ostródy, Pasymia i Szczytna (szerzej o bibliotekach cyfrowych na s. 25).

Ogólnie w całym regionie budżet na automatyzację wyniósł 536 195 zł (+121 509 zł w porównaniu z 2019 r.) i stanowił 0,88% całego budżetu wykonanego w 2019 r. przez wszystkie biblioteki. W tym czasie 60 placówek zakupiło co najmniej 1 zestaw komputerowy co dało ogólną liczbę 136 zestawów (o 10% więcej w porównaniu do roku poprzedniego).

W analizowanym przedziale czasowym trzy biblioteki pozyskały środki z programu Instytutu Książki „Kraszewski. Komputery dla bibliotek 2020”: GBP w Barcianach zakupiła w ten sposób sprzęt komputerowy na łączną kwotę 25 180 zł, GBP w Kiwitach wzbogaciła

swoje wyposażenie o kserokopiarkę, komputer, tablety, czytniki ebooków, oprogramowanie Microsoft Office i zasilacze UPS (za kwotę 18 700 zł), natomiast GBP w Lubominie o laptopy, drukarki i zasilacze UPS (za kwotę 13 860 zł).

WYKORZYSTANIE USŁUG, WYDAJNOŚĆ I EFEKTYWNOŚĆ

Próba analizy stopnia wykorzystania usług bibliotecznych w 2020 r. musi uwzględniać wyjątkowe warunki w jakich biblioteki w tym okresie funkcjonowały. Pandemia koronawirusa w bardzo znaczącym stopniu wpłynęła bowiem na ograniczenia dostępności poszczególnych placówek i oferowanych przez nie usług dla użytkowników. Skalę tego zjawiska pokazują wyniki ankiety rozesyłanej do wszystkich placówek województwa na początku 2021 r. Wynika z nich, że w różnych okresach 2020 r. ponad 77% bibliotek zamknęło lub ograniczyło użytkownikom dostęp do stanowisk lub pracowni komputerowych i niemal 73% nie udostępniało na miejscu prasy i książek z powodu zamknięcia czytelnii. W 30% przypadków tak przeorganizowano przestrzeń i ciągi komunikacyjne w budynkach, aby użytkownicy nie mieli swobodnego dostępu do regałów, a w 40% wyłączono z użytkowania kąciki lub pomieszczenia przeznaczone na gry i zabawy dla najmłodszych. Ograniczono również dostęp do usług reprograficznych (9%). W tym okresie zawieszono większość zaplanowanych działań (szkolenia, spotkania, warsztaty) wymagających fizycznej obecności uczestników w bibliotekach (31%) i w wielu przypadkach skrócono godziny ich otwarcia (28%).

Krótszy czas, w którym użytkownicy mieli możliwość skorzystania z wybranych usług wiązał się również z faktem, że wprowadzono godziny przeznaczone na dezynfekcję przestrzeni, z którą wszyscy mieli kontakt. Z tego też powodu ograniczeniu uległa liczba osób, która w tym samym czasie mogła przebywać w różnych pomieszczeniach (8%). W niektórych placówkach całkowicie zmieniono godziny pracy (8%, dotyczyło to bibliotek w Iławie, Nidzicy, Ostródzie – biblioteka miejska, Białej Piskiej, Szczytnie, Pieckach, Małdytach i Burkacie) lub pozostawiono je zamknięte w soboty (11%: biblioteki w Bisztynku, Braniewie, Starych Juchach, Iławie, Nidzicy, Olecku, Dobrym Mieście, Olsztynku, Ostródzie – biblioteka miejska, Białej Piskiej i Szczytnie). Z informacji pochodzących z 16 bibliotek wynika również, że okresowo zamykały one swoje filie (niemal 21% spośród placówek posiadających filie, co stanowi 14% ogółu).

CZYTELNICY

Ogółem liczba użytkowników zarejestrowanych w bibliotekach publicznych województwa warmińsko-mazurskiego w 2020 r. wyniosła 172 714 (-41 122 osób, czyli o 19,23% mniej w stosunku do roku poprzedniego). Grupa ta stanowiła 12,15% (-2,85%) ogółu mieszkańców województwa. W zbliżonym stopniu zmniejszyła się liczba osób aktywnie wypożyczających zbiory. W tym samym okresie wyniosła ona 159 636 osób, co stanowiło spadek o 18,25% w stosunku do roku poprzedniego. W stosunku do całkowitej liczby mieszkańców wartość procentowa tej grupy wyniosła 11,24% (-2,46%). W badanym okresie co 9 mieszkańiec województwa (-2) był czytelnikiem bibliotek publicznych.

Niezależnie od niższych wartości uzyskanych w tej kategorii w skali roku przez niemal wszystkie placówki, część spośród nich mogła się pochwalić wynikami lepszymi od średniej wojewódzkiej (42 placówki). Wśród najlepszych bibliotek (wskaźnik uzyskany powyżej 18%) odnotowano 3 reprezentujące gminy wiejskie: Dąbrówno, Jedwabno, Lubomino, jedną z gminy miejsko-wiejskiej: Mikołajki oraz jedną z gminy miejskiej: Nowe Miasto Lubawskie. Równocześnie 77 gmin uzyskało wskaźnik poniżej średniej wojewódzkiej, w tym 12 (+5 w stosunku do roku poprzedniego) poniżej 5% (Barczewo, gmina wiejska Bartoszyce, gmina wiejska Ełk, Frombork, Jeziorany, gmina wiejska Kętrzyn, Kolno, Kurzętnik, Purda, Sorkwity, Sępól, Świętajno pow. olecki). Minimalny wskaźnik w skali województwa wyniósł 2,28% (BPG Kętrzyn), natomiast maksymalny 20,06% (GBP w Jedwabnie).

Z uzyskanych danych wynika, że sytuacja związana z pandemią w największym stopniu odczuwalna była w bibliotekach zlokalizowanych na terenie gmin miejskich, gdzie średnia wartość spadku w liczbie aktywnie wypożyczających czytelników wyniosła 3,57%. W przypadku gmin wiejskich wartość ta wyniosła 2,57%, natomiast miejsko-wiejskich 2,09%.

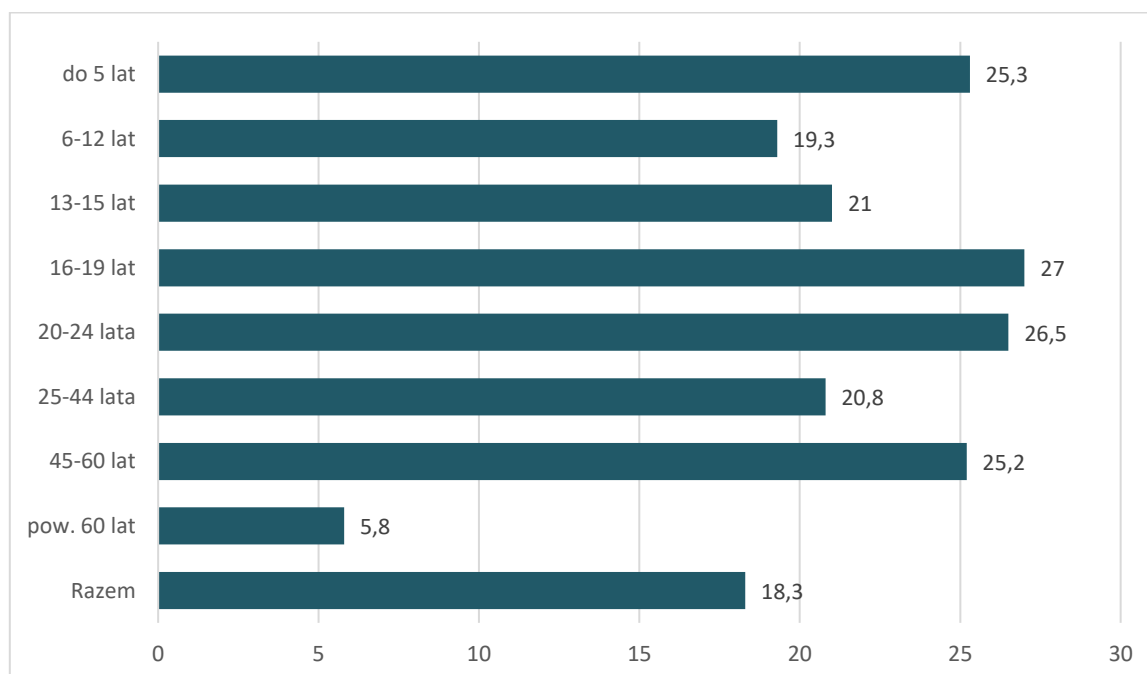
Biorąc pod uwagę strukturę wiekową najmniejszy spadek aktywności czytelniczej zanotowano wśród osób najstarszych, pow. 60 roku życia (-5,8%). Od lat jest to grupa, której udział procentowy w strukturze wiekowej czytelników wzrastał. Dodatkowo, w sytuacji pandemii grupę tą w największym stopniu objęto działaniami wsparcia. Wykorzystano w tym celu różne narzędzia i kanały komunikacji. Przede wszystkim posłużono się dość rozpowszechnionym pomysłem „książki na telefon”. W 2020 r. w swojej ofercie miało ją około 75% placówek w regionie. Równocześnie aż 87% spośród nich poinformowało, że inicjatywę tę rozwinęło lub objęło nią nowe grupy użytkowników (65% ogółu bibliotek). Kontakty telefoniczne wykorzystywano też w wielu innych sprawach, dokonywano rezerwacji zbiorów, rozmawiano o potrzebach i preferencjach, przekazywano informacje o przeczytanych książkach (22%). Częściej wykorzystywano też kontakty drogą mailową i za pośrednictwem mediów społecznościowych (13%), upowszechniono inicjatywę dostarczania książek do domu (wcześniej niemal wyłącznie zarezerwowaną dla specjalnych grup

użytkowników) lub umówionych punktów w otoczeniu biblioteki lub na terenie miejscowości (19%).

Spadki liczebności przedstawicieli pozostałych grup wiekowych sięgały 20% i więcej, przy czym najwyższe były w grupach 16-19 lat (-27%), 20-24 lata (-26,5%), 45-60 lat (-25,2%) i do lat 5 (-25,3%). Szczegóły przedstawiono na wykresie nr 4.

Wykres nr 4

Spadki aktywności czytelniczej w bibliotekach województwa warmińsko-mazurskiego w 2020 roku w podziale na grupy wiekowe (wartości w ujęciu %)

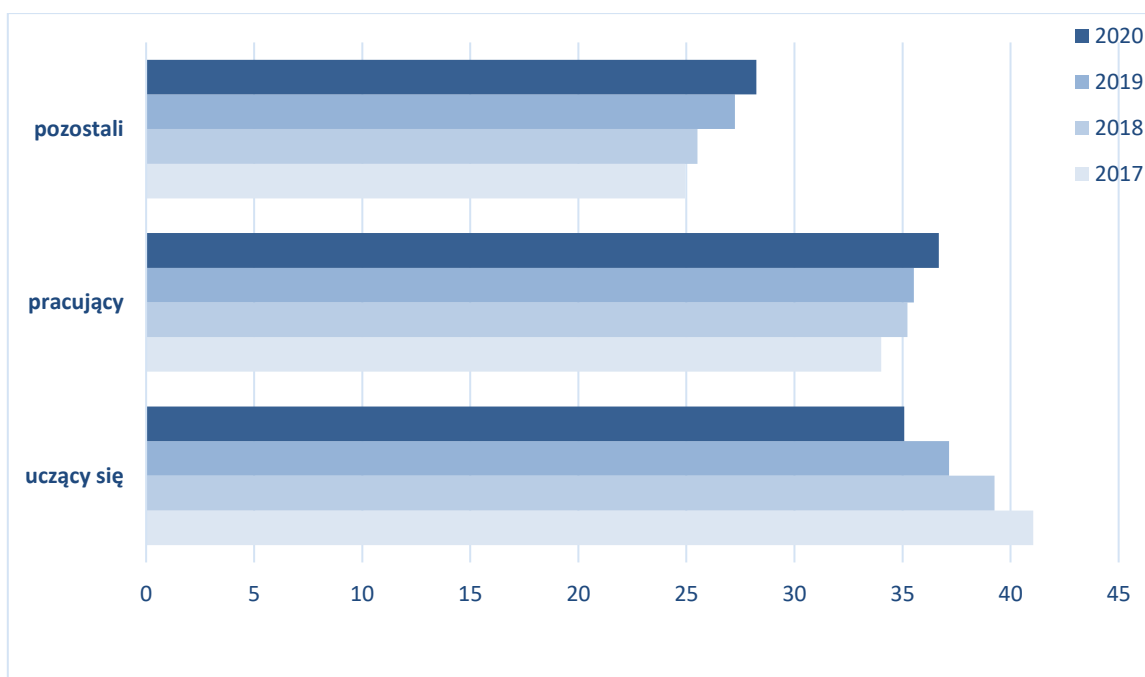

Biorąc pod uwagę zajęcie czytelników największe różnice w stosunku do roku poprzedniego odnotowano w grupie uczących się (-22,8%). Przepuszczalnie jest to efekt zarówno utrzymującej się od wielu lat tendencji spadkowej w czytelnictwie w tej grupie wiekowej, wzrastającej popularności e-boków, audiobooków, baz pełnotekstowych czy takich serwisów, jak Academica, połączonych z okresowym zamknięciem szkół i uczelni. Tak duży ubytek przedstawicieli tej grupy zaburzył obserwowane na przestrzeni kilku ostatnich lat proporcje w strukturze zajęcia czytelników. Do 2019 r. osoby uczące się stanowiły bowiem największą grupę w tej kategorii na terenie województwa (zob. wykres nr 5).

Wykres nr 5

Czytelnicy w województwie warmińsko-mazurskim wg zajęcia w latach 2016-2020

(wartości w ujęciu %)

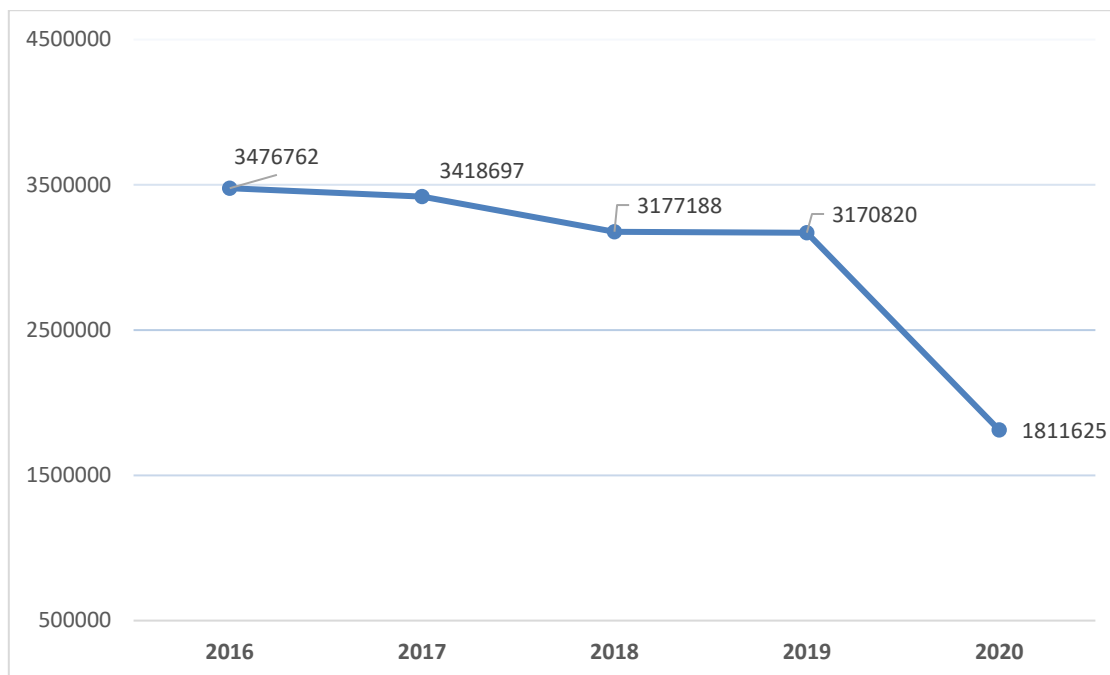
W efekcie znaczącego spadku liczby użytkowników w 2020 r. średni koszt roczny poniesiony przez bibliotekę na ich obsługę wzrósł o 34,86% i wyniósł 352 zł (+91 zł w stosunku do roku 2019).

AKTYWNOŚĆ I UDOSTĘPNIANIE ZBIORÓW BIBLIOTECZNYCH

Ze względu na czynniki wcześniej już omówione liczba odwiedzin w bibliotekach zmniejszyła się w skali województwa w 2020 r. o 42,86%. W największym stopniu dotyczyło to odwiedzin na miejscu (65,2%), w tym w pracownik komputerowej (71,76%). Niemal o jedną trzecią (29,84%) zmalała liczba osób wypożyczających w tym okresie zbiory na zewnątrz. Rzadziej zwracano się też do bibliotekarzy z prośbą o wyszukanie potrzebnych informacji (o 38,0%).

Wykres nr 6

Liczba odwiedzin w bibliotekach w skali województwa w latach 2016-2020

Ogółem wskaźnik odwiedzin w przeliczeniu na jednego mieszkańca obniżył się z 2,22 na 1,28. Z kolei ten sam wskaźnik wyliczony dla odwiedzin bibliotecznych stron internetowych wyniósł 5 (-1 w stosunku do roku poprzedniego).

W 2020 r. czytelnicy skorzystali z 3 361 372 j.ew. zbiorów fizycznych (o 32,47% mniej niż w 2019 r.). Średnio każdy zbiór był wykorzystany w ciągu roku 2,37 (-1,12) razy. Wypożyczenia zbiorów na zewnątrz w roku sprawozdawczym w skali województwa wynosiły 3 071 103 (-24,15%). Największą liczbę wypożyczeń na zewnątrz w przeliczeniu na mieszkańca, przy średniej wojewódzkiej 2,16, odnotowano w gminach: Jedwabno (5,94), Górowo Iławeckie – gmina miejska (5,01), Kruklanki (4,62), Mikołajki (4,34), Węgorzewo (4,29).

Ze względu na warunki, w których przyszło bibliotekom funkcjonować, wykorzystanie zbiorów na miejscu w skali województwa zmniejszyło się o 68,74% (wyniosło 290 269 udostępnień). Równocześnie ta forma korzystania z księgozbioru, osiągająca jak dotąd niemal 20% wszystkich wypożyczeń zbiorów w roku 2020, uplasowała się z wynikiem 8,63%. W statystycznej placówce wypożyczono 10 553 j.ew. na zewnątrz i ponad 997 j.ew. na miejscu.

Mieszkańcy 89 gmin (75% z ogólnej liczby w województwie) mogli korzystać z oferty zbiorów specjalnych w swoich bibliotekach. Liczba wypożyczeń w tej kategorii wyniosła 149 798 (-39,22%). Pośród ogólnej tendencji spadkowej znalazły się jednak i biblioteki, które

odnotowały znaczący wzrost wypożyczeń zbiorów specjalnych. W największym stopniu dotyczyło to BM w Mrągowie (wzrost o 4736 udostępnień) i MBP w Ełku (wzrost o 1641).

Znaczący wzrost odnotowano natomiast w wypożyczeniach e-zbiorów (e-booków, audiobooków i synchorbooków) udostępnionych użytkownikom za pośrednictwem platformy Legimi (z 4334 w roku 2019 do 9500 w 2020). Ze względu na wzrastający popyt na dostęp do tego typu zbiorów zorganizowane przez WBP w celu wspólnej realizacji przedsięwzięcia konsorcjum rozrosło się od stycznia do grudnia 2020 r. z 31 do 39 bibliotek.

WYKORZYSTANIE INNYCH USŁUG BIBLIOTECZNYCH

W imprezach bibliotecznych przygotowanych w 2020 r. przez biblioteki dla społeczności lokalnej wzięło udział 316 966 mieszkańców (-223) mieszkańców, a w szkoleniach dla użytkowników 7645 (-21 712).

Placówki z warmińsko-mazurskiego organizowały również inne formy szkoleniowe i zajęcia edukacyjne – z tą ofertą dotarły do 48 507 (-109 005) osób.

POTENCJAŁ I ROZWÓJ

USŁUGI SIECIOWE I INTERAKTYWNE

Z uwagi na trudną sytuację epidemiczną w roku sprawozdawczym dostępność do e-zasobów miała niebagatelne znaczenie dla użytkowników bibliotek. Czytelnicy, którzy w roku pandemicznym nie mogli korzystać ze zbiorów w wersji papierowej, wyrażali potrzebę korzystania z platform zapewniających dostęp do e-booków, audiobooków i synchrobooków. Biblioteki odpowiedziały na tę potrzebę wykupując dostęp do platform takich jak IBUK Libra, Legimi.

I-buki dla bibliotek

W 2020 roku Wojewódzka Biblioteka Publiczna w Olsztynie po raz ósmy koordynowała konsorcjum ibuków IBUK Libra, w skład którego weszło 21 bibliotek, w tym 4 biblioteki gminne, 6 miejsko-gminnych i 11 miejskich. Użytkownicy bibliotek tego konsorcjum mogli korzystać z 467 (-206) publikacji naukowych, popularnonaukowych dedykowanych zwłaszcza studentom oraz z niewielkiej liczby pozycji beletrystycznych i literatury dziecięcej.

Korzystając z oferty Wydawnictwa Naukowego PWN, WBP w Olsztynie zapewniła użytkownikom z dysfunkcją wzroku dostęp do książki cyfrowej na platformie libralight.pwn.pl – czytelnicy mogli korzystać z 2626 tytułów książek dostępnych online w formatach EPUB i MP3.

W 2020 roku Wojewódzka Biblioteka Publiczna w Olsztynie kontynuowała współpracę z Legimi w zakresie udostępniania użytkownikom bibliotek w województwie warmińsko-mazurskim ponad 60 tysięcy e-booków, audiobooków i synchrobooków. W roku sprawozdawczym 39 gmin z województwa weszło do konsorcjum Legimi dzięki czemu czytelnicy otrzymali dostęp do m.in. najnowszej literatury beletrystycznej, reportaży i podręczników do nauki języków obcych.

Biblioteki cyfrowe

W województwie warmińsko-mazurskim w 2020 roku tworzone były następujące biblioteki cyfrowe:

- ◆ **Elbląska Biblioteka Cyfrowa (EBC)**, działająca od 2008 r., której zdigitalizowany księgozbiór wpisany jest do Narodowego Zasobu Bibliotecznego. Zawiera on elektroniczne wersje inkunabułów, rękopisów i starodruków, grafik, zbiorów kartograficznych, czasopism, XIX wiecznych książek nowożytnych oraz wystaw prezentujących kolekcje z zasobów Biblioteki Elbląskiej – na koniec 2020 r. liczył 68 034 publikacji (+612). Kolekcję udostępnianą w sieci uzupełnia Elbląski Wortal Historyczny – jest to baza gromadząca artykuły z opracowaniami publikacji z biblioteki cyfrowej, a także prace specjalistów i pasjonatów historii dotyczące osób, miejsc i zdarzeń mających związek z historią Elbląga, pisanych przez specjalistów i pasjonatów historii. W roku sprawozdawczym odnotowano 61 377 odwiedzin w EBC oraz 5972 w Elbląskim Wortalu Historycznym.
- ◆ **Łąwska Biblioteka Cyfrowa (IBC)** od 2008 r. prezentuje materiały cyfrowe dotyczące powiatu łąwskiego w ramach trzech kolekcji tematycznych: artykuły z czasopism ogólnokrajowych (cyfrowe kopie artykułów z czasopism krajowych dotyczących powiatu łąwskiego), artykuły z czasopism regionalnych (cyfrowe kopie artykułów z czasopism regionalnych opublikowane po 2006 roku) oraz regionalia (cyfrowe wersje książek, zbiorów kartograficznych, dokumentów życia społecznego i regionalne wydawnictwa ciągłe wydane po 1945 roku obejmujące wszystkie dziedziny i aspekty życia społeczno-kulturalnego powiatu łąwskiego). W 2020 r. Łąwska Biblioteka Cyfrowa dysponowała kolekcją 3923 zbiorów i dokumentów, a odwiedziło ją 44 103 osoby oraz wyświetlono 160 publikacji. MBP w Ławie od 2015 r. kontynuuje prace nad Łąwską Kroniką Cyfrową. Jej celem jest prezentacja w Internecie kulturowego dziedzictwa Ławy i jej regionu, wspieranie działalności dydaktycznej i edukacyjnej oraz publikowanie naukowego dorobku regionu. W formie

zdigitalizowanej prezentowane są zbiory fotografii, wspomnienia, nagrane relacje oraz dokumenty życia społecznego. Ogółem na koniec 2020 r. ławska Kronika Cyfrowa dysponowała 3766 zbiorami i odnotowała 81 901 odwiedzin oraz 118 785 wyświetlonych publikacji.

- ◆ **Warmińsko-Mazurska Biblioteka Cyfrowa (WMBC)** utworzona została w 2015 r. przez Wojewódzką Bibliotekę Publiczną w Olsztynie. Za jej pośrednictwem w sieci prezentowane są książki, czasopisma, fotografie, pocztówki, mapy, druki ulotne ze zbiorów przede wszystkim WBP w Olsztynie, Biblioteki UWM w Olsztynie oraz innych placówek z regionu. Materiały są w większości tematycznie związane z Warmią i Mazurami, jednak nie ograniczają się wyłącznie do tego regionu – zawierają one zbiory od współczesnych do tych sięgających XVI wieku. W 2020 r. zakończono wprowadzanie do WMBC wcześniej zdigitalizowanych numerów naukowego czasopisma niemieckojęzycznego (rocznik regionalny, historyczny, katolicki): „Zeitschrift für die Geschichte und Altertumskunde Ermlands” za lata 1867-1942. Przeprowadzono archiwizację zasobu; podjęto cyfryzację archiwalnych numerów czasopisma „Głos Olsztyński” – ze względu na słaby stan zasobu zdigitalizowano wybrane fragmenty i numery czasopisma z lat 1958-60. Digitalizacja prowadzona była równolegle do konserwacji. Wykonano zapis cyfrowy do formatu TIFF – 378 skanów (w tym 45 całych numerów oraz wszystkie luźne karty). Ze względu na dalsze prace konserwatora przy „Głosie Olsztyńskim” rozpoczęto digitalizację pisma „Życie Olsztyńskie” za 1947 r; wykonano całkowitą digitalizację zbioru „Życie Olsztyńskie” z dostępnych numerów rocznika 1947/64-239, OCR i wprowadzono do WMBC wszystkie dostępne numery. W wyniku konsultacji z wydawcą pozyskano zgodę na cyfryzację rocznika 1949. W związku z pandemią koronawirusa wykonano również szereg dodatkowych niezaplanowanych wcześniej prac digitalizacyjnych. W ramach dotychczasowej współpracy z członkami klastra prowadzono konsultacje z MBP w Braniewie, BP w Gołdapi, CK w Mrągowie, MBP w Olsztynku, MBP w Ostródzie i MBP w Pasymiu. Prowadzono również zdalne konsultacje z UWM w Olsztynie w ramach dorocznego spotkania z partnerem klastrowym. Do klastra WMBC w 2020 roku dołączyły MB w Pieniężnie oraz BP w Paśleku. Z mobilnego stanowiska do digitalizacji (laptop, skaner A3 – model do książek trudnorozwieralnych, dysk przenośny do archiwizacji przejściowej, oprogramowanie OCR Fine Reader 14) skorzystały MBP w Lidzbarku Warmińskim oraz MB w Pieniężnie. Stanowisko było również wykorzystywane w WBP w Olsztynie oraz w bibliotece Muzeum Warmii i Mazur w Olsztynie. Dokonano zakupu pierwszego modułu oprogramowania dLibra. Zakupiono wysięgnik ścienny do zamontowania aparatu cyfrowego (do digitalizacji obiektów ponadwymiarowych, np. plakaty, mapy, plany). Zakupiono też wężyk spustowy, aparat Canon z kartą zewnętrzną, 2 laptopy z oprogramowaniem i program InDesign. Na koniec 2020 r. kolekcja liczyła 12 295 publikacji on-line. Ogółem zarejestrowano 17 553 osób odwiedzających WMBC oraz 170 144 wyświetleń.

- ◆ **Giżyckie Archiwum Cyfrowe (GAC)** stworzone przez MBP w Giżycku w kwietniu 2017 r. Podstawowym zadaniem GAC jest digitalizacja, opracowanie i udostępnienie w Internecie cyfrowych kopii materiałów archiwalnych związanych z przeszłością regionu giżyckiego. W roku sprawozdawczym MBP w Giżycku zakończyła projekt „Historia odzyskuje głos. Nagrania historii mówionej w Giżyckim Archiwum Cyfrowym” dofinansowany ze środków Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego. W ramach realizacji grantu serwis GAC został rozbudowany o interaktywne aplikacje webowe (mapa, oś czasu). Stworzono również dwie serie filmów dotyczących lokalnej historii i kultury, które są udostępniane na kanale GAC w serwisie YouTube. Z końcem 2020 r. kolekcja zawierała 19 259 materiałów zdigitalizowanych, odnotowano 25 789 sesji i 294 729 odsłon.

Otwarty System Archiwizacji

OSA została stworzona przez Fundację Ośrodka KARTA, która prowadzi jedno z największych w Polsce archiwów społecznych. Od 2012 Ośrodek KARTA systemowo zajmował się wspieraniem oddolnego ruchu dokumentowania historii. Badania Ośrodka KARTA wykazały, że niewiele archiwów społecznych opisuje zbiory w profesjonalnej bazie danych. Archiwa te potrzebują programu do opisu zbiorów stworzonego z myślą o osobach bez wiedzy archiwistycznej. Z drugiej strony – naukowcy, dziennikarze edukatorzy zainteresowani zbiorami archiwów społecznych, potrzebują jednego miejsca, w którym będą one prezentowane i przeszukiwane. W odpowiedzi na te dwie potrzeby powstał Otwarty System Archiwizacji, który od 1 lutego 2020 roku jest zarządzany i rozwijany przez Centrum Archiwistyki Społecznej - nową instytucję kultury, współprowadzoną przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego oraz Fundację Ośrodka KARTA. OSA to darmowa aplikacja do wyszukiwania, opisywania oraz udostępniania zbiorów archiwalnych, stworzona z myślą o archiwach społecznych. Pięć bibliotek z województwa warmińsko-mazurskiego (MBP w Bartoszycach, MBP w Braniewie, MBP w Morągu, MBP w Nowym Mieście Lubawskim, GCK Nowe Miasto Lubawskie z/s w Mszanowie – filia Jamielnik) w 2020 r. digitalizowały i zamieszczały na stronie internetowej <https://osa.archiwa.org> materiały historyczne dotyczące obszaru swojego działania. Kolekcje bibliotek z regionu zawierają 3192 dokumenty (m.in. fotografie, dokumenty osobiste, pamiętki, kroniki).

Academica

Darmowa wypożyczalnia Academica zastępuje tradycyjną wypożyczalnię międzybiblioteczną i umożliwia korzystanie ze zbiorów cyfrowych Biblioteki Narodowej. Użytkownicy bibliotek w całym kraju mają możliwość dostępu do ponad 3 milionów publikacji ze wszystkich dziedzin wiedzy, również najnowszych, objętych ochroną prawa autorskiego.

W 2020 r. w 19 bibliotekach (+1) w województwie warmińsko-mazurskim udostępniano użytkownikom pełnotekstową bazę Academica.

Kursy e-learningowe

Interaktywną naukę języków obcych miało w swojej ofercie 7 bibliotek – był to głównie język angielski, ale także niemiecki, hiszpański, francuski czy włoski, a ich uczestnikami były przeważnie dzieci w wieku przedszkolnym oraz szkolnym. W 2020 r. część stałych zajęć, które przed pandemią odbywały się stacjonarnie, przeniesiono do sieci. Były to m.in. kursy komputerowe, kodowania, fotografii oraz z podstaw grafiki komputerowej, nauki czytania i inne.

Ze względu na specyfikę roku 2020 większość szkoleń zaproponowanych bibliotekarzom z terenu województwa warmińsko-mazurskiego przez Wojewódzką Bibliotekę Publiczną w Olsztynie odbyło się w formie on-line. Łącznie przeprowadzono 123 szkolenia na platformach Clickmeeting i Zoom, w których udział wzięło 1396 bibliotekarzy z województwa.

PODNOŻENIE KOMPETENCJI PRACOWNIKÓW

W roku sprawozdawczym wykwalifikowani pracownicy bibliotek z terenu województwa warmińsko-mazurskiego stanowili 73,55% (-1,24%) wszystkich pracowników działalności podstawowej. W 2020 roku spadek jest mniejszy niż w latach ubiegłych. Możliwe, że wpływ na to miała możliwość korzystania z licznych w czasie pandemii szkoleń i webinarium online i brak konieczności dojeżdżania do placówki szkoleniowej. Statystyczny pracownik biblioteki szkolił się przeciętnie przez 9 godzin, co jest wynikiem tożsamym z osiągniętym w 2019 roku.

W Wojewódzkiej Bibliotece Publicznej w Olsztynie ogółem przeszkolono 1601 (+271) bibliotekarzy na 132 (+64) spotkaniach szkoleniowych (zarówno stacjonarnych, jak i on-line), w tym zorganizowano i przeprowadzono cykl dla osób rozpoczynających pracę w bibliotece (w całości w formie on-line – ukończyło go 19 uczestników). W związku z sytuacją epidemiczną zdecydowana większość szkoleń (93%) zorganizowana była w formie on-line – w tym niemal 73% szkoleń zrealizowanych zostało przez etatowych pracowników WBP. Wojewódzka Biblioteka Publiczna w Olsztynie wpisana jest do rejestru instytucji szkoleniowych pod numerem ewidencyjnym: 2.28/00074/2007, który prowadzi Wojewódzki Urząd Pracy w Olsztynie.

WBP w Olsztynie dzięki uzyskaniu dofinansowania z programu „Partnerstwo dla książki” ze środków MKiDN zrealizowała projekt szkoleniowy: „Akcja komunikacja”. Kwota dofinansowania ze środków Ministerstwa to 24 500 zł. Projekt zakładał wzrost kompetencji

bibliotekarzy z bibliotek publicznych województwa warmińsko-mazurskiego w zakresie szeroko pojętej komunikacji w trzech obszarach: komunikacja z klientem wewnętrznym, z użytkownikiem oraz z mediami. W ramach projektu przeprowadzono łącznie 16 szkoleń online. Dzięki projektowi wzrosły kompetencje 267 bibliotekarzy z województwa. Wzbogacili oni swoją wiedzę i umiejętności społeczne, co przyczyniło się do wzrostu efektywności ich pracy w zespole i w kontakcie z mediami. Wpłynęło to również na sposób postrzegania i wizerunek biblioteki jako miejsca otwartego dla wszystkich grup społecznych, także osób wykluczonych i grup defaworyzowanych. Pomogło bibliotekom w dalszym ciągu pozostać miejscami przyjaznymi dla członków społeczności lokalnej, by mogły skuteczniej działać na ich rzecz. Projekt wspierał lepsze dostosowanie oferty bibliotecznej do aktualnych potrzeb czytelników.

Pracownicy bibliotek podnosili swoje kwalifikacje również dzięki bibliotekom powiatowym oraz pełniącym funkcje powiatowe, które obok prowadzenia innych działań na rzecz bibliotek w powiatach, organizowały także różne formy doskonalenia zawodowego. Ogółem szkolenia organizowane w ramach działalności powiatowej bibliotek odbyły się w placówkach w: Działdowie, Iławie, Lidzbarku Warmińskim, Olecku, Węgorzewie i Szczytnie.

Tematyka zrealizowanych przez biblioteki powiatowe szkoleń w większości dotyczyła przeniesienia działalności bibliotek do sieci (m.in.: „Podcast – pierwsze kroki”, „Publikowanie i udostępnianie tekstów w Internecie”, „Zasady korzystania z platformy ZOOM”, „Tworzenie filmów na potrzeby Internetu – Facebook, Instagram, YouTube”, „Nawyki w komunikacji”). Szkolenia odbywały się przede wszystkim za pośrednictwem Internetu.

BIBLIOTEKI JAKO MIEJSCA AKTYWNOŚCI RÓŻNYCH GRUP UŻYTKOWNIKÓW I PARTYCYPACJI SPOŁECZNEJ

Użytkownicy bibliotek przyzwyczaili się do szerokiej oferty biblioteczno-kulturalnej i traktowali je nie tylko jako miejsce wypożyczania książek, ale także swoją własną przestrzeń, w której chętnie spędzali czas. Niestety pandemia COVID-19 sprawiła, że większość bibliotek w 2020 r. musiała czasowo zrezygnować ze swojej działalności w trosce o bezpieczeństwo użytkowników. W części placówek natomiast nadal odbywały się spotkania i różne aktywności, choć z zachowaniem reżimu sanitarnego i niezbędnych środków ostrożności.

Podobnie jak w latach ubiegłych najaktywniejszą grupą skupiającą miłośników książek były kluby **DKK – Dyskusyjnych Klubów Książki**. W roku sprawozdawczym było to 120 klubów działających w 67 bibliotekach publicznych w województwie warmińsko-mazurskim. Nie wszystkie kluby wielbicieli książek skupionych wokół bibliotek w naszym regionie działają

w ramach projektu DKK. Do nich zaliczyć można Klub Czytelniczy w GBP w Barcianach, Klub Czytających Rodziców w MGBP w Białej Piskiej, Biblioteczne Spotkania Literackie w MBP w Biskupcu, Kluby Czytelnicze dla Najmłodszych w MBP w Braniewie, Klub Książkowych Ludków i Klub Dojrzałego Czytelnika „Życie z pasją” w Bibliotece Elbląskiej, Klub Literacki przy MBP w Morągu, Klub Małego Czytelnika w MBP w Lubawie, Mikołajski Klub Poezji w BPMiG Mikołajki, Klub Miłośników Poezji w Pastęku, Młodzieżowa Grupa Literacka w BP w Sępopolu, Klub Czytelniczy „Mola Książkowego” w GBP w Świątkach.

Wiele z bibliotek prowadzi **zajęcia dla najmłodszych**, w tym nie objętych żadną formą edukacji, również wczesnoszkolnej, np. w ramach klubów malucha lub mamy i malucha (Klub Mam – Chusty Bartoszyce i okolice – przy MBP w Bartoszycach, Klub Małego Czytelnika – przy MGBP w Białej Piskiej, Akademia Malucha – przy filii Sątopy-Samulewo BP w Bisztynku, Klub Bajeczek – przy MBP w Braniewie, Klub Mam i Malucha – przy MBP w Iławie, „Basia i Bulaj”, BULAJOWA sobota – Biblioteka Elbląska, Bajkowy Zakątek przy MBP w Lidzbarku Warmińskim, Bajkoteka przy MBP w Olsztynie, Bajkowa Biblioteka przy MBP w Pieniężnie, Klub Mam przy MGBP w Zalewie). Kluby Malucha także działały w: MBP w Działdowie, CKB Gietrzwałd filia w Sząbruku, MGBP w Lidzbarku, BP w Pastęku, MBP w Reszlu, GBP w Rozogach, BP w Sępopolu, MBP w Szczytnie, GBP w Świątkach.

Zajęcia literacko-plastyczne dla dzieci (również w formie on-line) odbywały się m.in. w Bibliotece w Dywitach, Bibliotece Elbląskiej, GBP w Wilkasach (gmina wiejska Giżycko), BPG w Godkowie, CBK Powiatu Kętrzyńskiego, MGBP w Korszach, GCK w Lelkowie.

W kilku bibliotekach spotykają się **miłośnicy filmu** – w MBP w Biskupcu, MBP w Giżycku, MBP w Iławie, MBP w Morągu – lub **teatru** – np. w BP w Bisztynku, CKB w Gietrzwałdzie (miejsce spotkań Wspaniałego Teatru Bez Nazwy), CBK Powiatu Kętrzyńskiego, GBP w Purdzie, MBP w Szczytnie (warsztaty teatralne dla Amatorskiego Teatru Młodych), GBP w Rybnie (Koło Teatralne dla młodzieży), BClIK w Starych Juchach (grupa „Bajeczni”).

W placówkach bibliotecznych województwa warmińsko-mazurskiego spotykają się również pasjonaci **sztuki rękodzielniczej**, np. przy MBP w Bartoszycach, MBP w Biskupcu, BP w Bisztynku, MBP w Braniewie, GCK w Dubeninkach – filia Żytkiejmy, MBP w Działdowie, GBP w Dźwierzutach, Bibliotece Elbląskiej, MBP w Iławie, MGBP w Lidzbarku, BPG Lidzbark Warmiński z siedzibą w Kraszewie, GBP Lubawa w Rożentalu, MBP w Lubawie, MBP w Nidzicy, MBP w Olsztynie, MGBP w Ornecie, BP w Pastęku, MBP w Reszlu, GBP w Rybnie, BClIK w Starych Juchach, GBP w Świątynie (powiat szczycieński), GBP w Świątkach.

Kluby podróżnika skupiające wielbicieli **podróży** działały np. przy MBP w Bartoszycach, MBP w Braniewie, MGBP w Lidzbarku, WBP w Olsztynie, BM w Pieniężnie.

Gry planszowe, komputerowe i inne przyciągnęły pasjonatów m.in. do następujących bibliotek: GBP w Baniach Mazurskich, MBP w Braniewie (Klub Gier Planszowych), MBP w Iławie (klub szachowy „Fart”), MBP w Giżycku, BP w Gołdapi (Klub Miłośników i Kolekcjonerów Gier Planszowych oraz Klub Gier Komputerowych), MBP w Lidzbarku Warmińskim (Klub Gier Planszowych „Gry bez prądu”), BiOKG Kruklanki, MBP w Olsztynie (w Planecie 11 spotykają się miłośnicy gier bitewnych i RPG), WBP w Olsztynie („Zagraj z nami w gry bez prądu), GBP w Lipowcu (gmina wiejska w Szczytnie), MBP w Szczytnie, MGBP w Węgorzewie (Klub Gier Planszowych).

Przy bibliotekach publicznych województwa spotykały się **zespoły wokalne lub instrumentalne** – przy GBP w Biskupcu – filia Łąkorz (zespół wokalny Byle Babki), przy MBP w Biskupcu (spotkania młodzieżowej grupy artystycznej „Ogień w szopie”), BPG Ełk (miejsce spotkań zespołu śpiewaczego „Zielona Dąbrowa”), BPG w Godkowie, GBP w Rybnie (zespół wokalny „Niezapominajki”), BCliK w Starych Juchach (np. Chór „Mazury”, zespół folklorystyczny „Palinocka”).

Biblioteki publiczne bardzo często współpracują z **organizacjami pozarządowymi**. Stowarzyszenia działały np. w MBP w Działdowie gdzie ma swoją siedzibę Stowarzyszenie Działdowska Kuźnia Słowa, w filii w Nowakowie GBP w Komorowie Żuławskim (gmina wiejska Elbląg), gdzie ma swoją siedzibę Stowarzyszenie Miłośników Wsi Nowakowo „Terranova”, przy filii w Kraskowie – MGBP w Korszach, działa Stowarzyszenie Przyjaciół Kraskowa POMOST, w CBK Powiatu Kętrzyńskiego – spotkania grupy Miłośników Historii Ziemi Kętrzyńskiej, w MBP w Lidzbarku Warmińskim – spotkania Związku Emerytów i Rencistów, w Bibliotece w Jamielniku – Klub Miłośników Lokalnej Historii, w MPBP w Olecku mają swoją siedzibę lokalne stowarzyszenia: Związek Sybiraków, Polski Związek Niewidomych, Związek Kombatantów i Byłych Więźniów Politycznych, przy bibliotece działa „Stowarzyszenie Osób Myślących OLECKO”. GBP w Pieckach to miejsce spotkań Międzynarodowego Stowarzyszenia Twórczości Ernsta Wiecherta – patrona biblioteki, a w Wojewódzkiej Bibliotece Publicznej w Olsztynie ma swoją siedzibę Zarząd Okręgu Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich.

Biblioteki bywają **miejscem spotkań lokalnej społeczności** – np. w MBP w Działdowie spotykają się mieszkańcy i zarząd Osiedla nr 10.

Z **Kołami Gospodyń Wiejskich** współpracują m.in. MGBP w Białej Piskiej, GBP w Biskupcu, MGBP w Korszach, BiOKG Kruklanki, BPG Mrągowo z siedzibą w Kosewie, BCliK Stare Juchy, GBP w Świątkach, GBP w Wilczętach.

Biblioteki prowadzą **galerie sztuki**, tak dzieje się m.in. w MBP w Kętrzynie, w MBP w Morągu, WBP w Olsztynie (Galeria Stary Ratusz).

Biblioteki są także miejscem **edukacji nieformalnej**. W 2020 r. w różnego typu zajęciach edukacyjnych wzięło udział 56 152 osoby. Ważną częścią tej edukacji są rozmaite formy szkoleń, warsztatów poświęconych nowym technologiom, często ich uczestnikami są seniorzy. Takie szkolenia miały w swojej ofercie m. in. biblioteki w gminach: Barczewo Bartoszyce (gmina miejska), Biskupiec (gmina miejska), Braniewo (gmina miejska), Działdowo (gmina miejska i wiejska), Elbląg (gmina miejska), Giżycko (gmina miejska i wiejska), Gołdap, Iława (gmina miejska), Lidzbark Warmiński (gmina miejska), Morąg, Olsztyn (gmina miejska), Pisz, Węgorzewo. Wiele ze szkoleń tego typu realizowanych było we współpracy z innymi instytucjami np. w CKB w Barczewie (Barczewski Uniwersytet Trzeciego Wieku), w BP w Bisztyнку (Uniwersytet Trzeciego Wieku), GBP w Kalinowie (Centrum Edukacyjne Żelazna z Warszawy), GCK Nowe Miasto Lubawskie z/s w Mszanowie (Fundacja Drogowskazy), GBP w Purdzie (Uniwersytet Trzeciego Wieku).

Zajęcia odbywały się także w ramach projektów np. w GCK-B w Dąbrównie w ramach projektu „Bezpłatne szkolenia komputerowe dla seniorów w województwie warmińsko-mazurskim”, w GCK w Dubeninkach w ramach projektu „Mazurskie okno pamięci” realizowanego z mieszkańcami Dubeninek przez Gołdapski Fundusz Lokalny. Biblioteka w Mrągowie zorganizowała zajęcia w ramach projektu „Edukacja informatyczna” we współpracy z Fundacją Rozwoju Społeczeństwa Informacyjnego, MBP w Nowym Mieście Lubawskim zrealizowała projekt „Wsparcie usług społecznych w gminie miejskiej Nowe Miasto Lubawskie”, CBK Polana Kultury w Orzyszu zrealizowało projekt "Partnerstwo. Przedsiębiorczość. Działanie”, GBP w Świątkach zrealizowała projekt „Paleta kluczowych możliwości”.

Część zajęć dotyczących nowych technologii realizowana była w formie indywidualnej (np. w GBP w Wilkasach – gmina Giżycko, GBP w Gierzwałdzie – gmina Grunwald, w GBP w Kowalach Oleckich, GBP Lubawa w Rożentalu, OK w Miłkach, GCK Nowe Miasto Lubawskie z/s w Mszanowie, MGBP w Ornecie, MGBP w Pieszku, GBP w Rybnie, GBP w Lipowcu – gmina wiejska Szczytno). Część bibliotek prowadziła dla użytkowników indywidualnych tzw. pogotowie cyfrowe (np. MGBP w Korszach). Tworzyły też prezentacje multimedialne aby ułatwić czytelnikom posługiwanie się nowoczesnymi technologiami (np. w MBP w Braniewie).

Jeśli chodzi o tematykę zajęć to głównie koncentrowała się wokół podstaw obsługi komputera i Internetu, ale także bezpieczeństwa w Internecie (np. w ramach akcji „Bezpieczny Internet”: w MGBP w Korszach, w Bibliotece Elbląskiej, w MGBP w Lidzbarku, w CKiTBP Mrągowo, w MBP w Reszlu i MGBP w Węgorzewie), obsługi urządzeń mobilnych (MBP w Reszlu), korzystania z programów użytkowych (MBP w Działdowie, MBP w Reszlu), kodowania lub programowania (MBP w Działdowie, Biblioteka Elbląska, BP w Gołdapi, GBP w Jedwabnie, MGBP w Korszach, GBP w Kowalach Oleckich, MGBP w Lidzbarku, MBP

w Nidzicy, MBP w Reszlu, w GBP w Lipowcu – gmina wiejska Szczytno), sztucznej inteligencji (MBP w Iławie) i obsługi Wirtualnej Rzeczywistości (MGBP w Lidzbarku, MBP w Reszlu).

Ciekawym aspektem działalności edukacyjnej bibliotek publicznych województwa warmińsko-mazurskiego była **edukacja językowa** – również przeprowadzana w formie on-line. Zajęcia tego typu prowadzone były w 14 gminach (m.in. w MGBP w Białej Piskiej – angielski z British School, w MBP w Działdowo, MBP w Iławie, MGBP w Nidzicy, w MBP w Olsztynie, w BClIK Stare Juchy, w GBP w Stawigudzie). Głównie dotyczyły nauki języka angielskiego, przeznaczone dla różnych grup wiekowych. Ciekawostką jest, że MBP w Iławie prowadziła konwersacje w języku polskim dla obcokrajowców.

Biblioteki publiczne województwa warmińsko-mazurskiego pomimo trudności związanych z pandemią koronawirusa nie ustawały w działaniach mających na celu włączenie **osób ze szczególnymi potrzebami** w swoje aktywności. Część bibliotek poprawiła znacząco swoją infrastrukturę, aby dostęp do nich miały również osoby z trudnością poruszania się. W ramach remontu i modernizacji wykonano niezbędne usprawnienia w MBP w Bartoszycach (windę, podjazd dla wózków inwalidzkich), w bibliotekach w Barcianach, Purdzie i Wilkasach oraz nowym skrzydle Biblioteki Publicznej Gminy Ełk z siedzibą w Nowej Wsi Ełckiej wybudowano podjazdy. Kompleksowe rozwiązania w zakresie obsługi tej grupy użytkowników zastosowano także w świeżo oddanych obiektach Regionalnego Parku Edukacji, Kultury i Turystyki w Rynie oraz Polany Kultury Centrum Biblioteczno-Kulturalnego w Orzyszu.

MBP w Biskupcu (pow. olsztyński) i MBP w Działdowie kontynuowały swoją działalność na rzecz osób, które mają utrudniony dostęp do siedziby biblioteki, prowadząc publiczno-szpitalne filie. Za ich pośrednictwem oferowały wypożyczenia książek i czasopism oraz udostępniały komputery podłączone do Internetu. Jest to bardzo istotne z uwagi na biblioterapeutyczną funkcję literatury. Pacjenci, szczególnie przebywający dłuższy czas w szpitalu, nie tylko nie byli pozbawieni dostępu do szeroko pojętej kultury, lecz także mogli załatwiać bieżące sprawy dzięki stanowiskom komputerowym. W 2020 r. filię szpitalną w Biskupcu odwiedziło 1754 osoby, które wypożyczyły 2916 jednostek książek i czasopism, natomiast działdowską – 4428 osób, które skorzystały z 4930 publikacji.

Bibliotekarze współpracowali również z **instytucjami penitencjarnymi**. W Zakładzie Karnym w Dublinach oraz w Areszcie Śledczym w Olsztynie punkty biblioteczne prowadziły odpowiednio MGBP w Korszach oraz WBP w Olsztynie. Dzięki takiej aktywności osadzeni mieli możliwość uczestnictwa w kulturze, wypożyczania książek, a także wymiany opinii o nich – biorąc udział w spotkaniach Dyskusyjnych Klubów Książki. W woj. warmińsko-mazurskim spośród placówek uczestniczących w projekcie DKK prowadziły je dla tej grupy miejskie biblioteki w Działdowie i Iławie. Są to działania o niewątpliwym walorze

resocjalizacyjnym, przeciwdziałające wykluczeniu kulturowemu i informacyjnemu osadzonych.

Większość bibliotek z regionu dbała również o **osoby starsze, niepełnosprawne, chore**, które nie mogą samodzielnie dotrzeć do biblioteki – pracownicy bibliotek lub wolontariusze czy stażyści dostarczali im zbiory do domu w ramach usługi Książka na telefon, którą w roku sprawozdawczym w swojej ofercie miało około 75% warmińsko-mazurskich placówek, w tym WBP w Olsztynie.

Podobnie jak w latach poprzednich w 2020 roku biblioteki kontynuowały owocną i bardzo zróżnicowaną **współpracę z seniorami**, przeciwdziałając ich informacyjnemu, cyfrowemu i kulturalnemu wykluczeniu. Z uzyskanych informacji wynika, że w roku sprawozdawczym 81 instytucji (około 68%) współpracowało z Uniwersytetami Trzeciego Wieku, klubami seniora lub innymi organizacjami zrzeszającymi osoby starsze. Czasem biblioteki po prostu udostępniały przestrzeń i wyposażenie na ich spotkania. Przykładem może być MPBP w Olecku, z której relacji wynika, że w jej pomieszczeniach swoją siedzibę mają m.in.: Związek Sybiraków, Polski Związek Niewidomych, Związek Kombatantów i Byłych Więźniów Politycznych. Z uprzejmości bibliotek korzystały też lokalne UTW, realizując swoje działania statutowe, kluby seniorów i koła gospodyń wiejskich. W niektórych przypadkach częste kontakty skutkowały wspólnymi przedsięwzięciami, jak np. kolejne edycje akcji Narodowego Czytania (GBP w Markusach, BP w Bisztynku), projekt „Mazurskie okno pamięci” realizowany przez grupę seniorów wraz z GBP w Dubeninkach (wsparty przez Gołdapski Fundusz Lokalny) czy projekt „ABC... zdrowia seniora” realizowany przez Bibliotekę w Gwińdzinach przy współpracy z Fundacją Drogowskazy.

W wielu bibliotekach organizowano również specjalne działania skierowane do tej grupy wiekowej, np. spotkania autorskie (GBP w Markusach, GBP w Purdzie), warsztaty artystyczne i rękodzielnicze (MBP w Biskupcu, BP w Bisztynku, MBP w Braniewie, GBP w Dubeninkach, MBP w Działdowie, GBP w Dźwierzutach, MGBP w Lidzbarku, BPG Lubawa w Rożentalu, BPMiG w Orniecie, MBP w Reszlu, BCIiKG w Starych Juchach), kluby podróżnika (MBP w Bartoszycach, MBP w Braniewie, MBP w Pieniężnie), zajęcia teatralne (BP w Bisztynku, GBP w Purdzie) czy zajęcia edukacyjne z wykorzystaniem gier edukacyjnych i literatury popularnonaukowej (MGBP w Węgorzewie). Niezmiennie ważnym elementem działalności bibliotek w regionie jest też przeciwdziałanie wykluczeniu cyfrowemu i informacyjnemu osób starszych. Biblioteki oferowały w związku z tym możliwość podnoszenia kompetencji w ramach zorganizowanych zajęć lub kursów komputerowych, a także podczas indywidualnych konsultacji obejmujących naukę korzystania z komputera, przeszukiwania katalogu bibliotecznego, korzystania z poczty elektronicznej i Internetu czy sprzętu specjalistycznego. Niezależnie od sytuacji epidemiologicznej w kraju, która dotknęła wszystkie instytucje życia publicznego, w 2020 r. takie działania w mniejszym lub większym zakresie realizowały: MBP w Biskupcu, MBP w Braniewie, BCKG Działdowo w Burkacie, MBP

w Działdowie, MBP w Elblągu, MBP w Giżycku, GBP w Wilkasach, BP w Gołdapi, GBP w Gierzwałdzie, MPB w Iławie, GBP w Kalinowie, MGBP w Korszach – inicjatywa „Pogotowie cyfrowe”, MBP w Lidzbarku Warmińskim, MOK w Lubawie, GBP w Miłkach, MBP w Morągu, GCK Nowe Miasto Lubawskie w Mszanowie, MBP w Nowym Mieście Lubawskim, MBP w Olsztynie – inicjatywa MultiSenior, BPMiG w Ornecie, BP w Pasłęku, MGBP w Piszcu, MBP w Reszlu.

Przy konstruowaniu nowej oferty i profilowaniu własnej działalności biblioteki województwa warmińsko-mazurskiego uwzględniają zarówno potrzeby **specjalnych grup użytkowników**, jak i instytucji, które osoby te zrzeszają. W większości przypadków współpraca ta ma charakter stały i wieloletni, na co wskazuje 26% bibliotek. W dobrych relacjach z bibliotekami pozostają m.in. koła i oddziały: Polskiego Związku Niewidomych (MBP Braniewo, MBP Działdowo, MGBP w Nidzicy, MBP w Nowym Mieście Lubawskim, MPBP w Olecku, GBP w Wilczętach), Polskiego Związku Emerytów, Rencistów i Inwalidów (BPMiG w Ornecie, RPEKiT w Rynie), Polskiego Stowarzyszenia na rzecz Osób z Niepełnosprawnością Intelektualną (MGBP w Nidzicy), Polskiego Stowarzyszenie na rzecz Osób z Upośledzeniem Umysłowym (MBP Biskupiec), Towarzystwa Przyjaciół Dzieci (GBP w Małdytach, MBP w Morągu). Jeszcze bogatszy zakres współpracy można zaobserwować jedynie w dużych miastach. Pokazuje to przykład MBP w Olsztynie, która poza wymienionymi powyżej instytucjami wykazywała w 2020 r. współpracę z Fundacją Szansa dla Niewidomych, Stowarzyszeniem Wyjątkowe Serce, Warmińsko-Mazurskim Sejmikiem Osób Niepełnosprawnych czy Federacją Organizacji Socjalnych Województwa Warmińsko-Mazurskiego FOSA. Z kolei w Bibliotece Elbląskiej wśród wielu różnych instytucji wskazywano na współpracę ze Stowarzyszeniem Integracyjnym Głuchych i Niedosłyszących oraz Klubem Młodzieży Niepełnosprawnej – „Popołudnie w Cyberiadzie” MDK Elbląg.

Wyjściem naprzeciw oczekiwaniom współczesnych czytelników, również tych z dysfunkcjami wzroku czy słuchu, jest rozszerzanie oferty bibliotek o **zbiory elektroniczne** np. w ramach zawiązywanych w regionie konsorcjów. W 2020 roku 21 bibliotek z regionu (w tym WBP) oferowało za pośrednictwem portalu www.libra.ibuk.pl dostęp do 467 tytułów e-booków (-206) z zakresu literatury popularnej i naukowej (Warmińsko-Mazurski Zasób Biblioteczny). Po raz drugi utworzono też konsorcjum dla wspólnego udostępniania mieszkańcom e-booków, audiobooków i synchrobooków z zakresu literatury beletrystycznej. W tym przypadku mieszkańcy 39 gmin województwa (w tym Olsztyna) uzyskali nieograniczony dostęp do ponad 60 tysięcy tytułów za pośrednictwem platformy Legimi (www.legimi.pl). Poza tym osoby niewidome lub niedowidzące w WBP w Olsztynie miały możliwość skorzystania z książek cyfrowych na platformie libralight.pwn.pl (3734 tytuły dostępne online w formatach EPUB i MP3).

Odpowiadając na zapotrzebowanie czytelników i rosnące zainteresowanie zbiorami elektronicznymi, część bibliotek oferowała też użytkownikom możliwość skorzystania

z **czytników e-booków**. Taką usługę proponowały w 2020 r. 22 biblioteki publiczne regionu (w tym 14 bibliotek uczestniczących w wojewódzkim konsorcjum, udostępniających literaturę beletrystyczną w formie e-booków).

WBP w Olsztynie kontynuowała rozbudowywanie księgozbioru o pozycje poświęcone problematyce niepełnosprawności w aspekcie m.in. edukacji, rehabilitacji czy aktywizacji zawodowej osób niepełnosprawnych, a także przeciwdziałaniu wykluczeniu społecznemu, wsparciu społecznemu oraz pracownikom z dysfunkcjami – były one gromadzone zarówno dla nich, jak i dla ich rodzin, opiekunów czy współpracowników. Zbiory uzupełniono o 309 vol. tematycznie związanych z niepełnosprawnością, 962 tytuły audiobooków, 196 płyt CD, 21 tytułów filmów na DVD z audiodeskrypcją, 51 filmów dla niesłyszących. Ponadto dzięki współpracy z Mazowieckim Stowarzyszeniem Pracy dla Niepełnosprawnych De Facto – w ramach projektu „Kiosk z dziennikami regionalnymi dla niewidomych” – udostępniano czytelnikom niewidomym i niedowidzącym czasopisma w wersji MP3 („Claudia”, „Dziennik Bałtycki”, „Polska The Times”, „Przewodnik Katolicki”, „Wprost”). WBP wypożyczała swoje zbiory (zestawy książki mówionej, audiobooki, płyty CD z muzyką i filmy) do 6 (-2) punktów bibliotecznych zorganizowanych przede wszystkim w bibliotekach w województwie warmińsko-mazurskim.

Biblioteki w roku sprawozdawczym systematycznie wzbogacały swoją ofertę dla czytelników o audiobooki i książki z dużym drukiem – wprowadzając nowy rodzaj zbiorów lub rozbudowując istniejące już kolekcje. Na koniec 2020 r. stan książek z dużym drukiem w bibliotekach publicznych województwa wyniósł 6752 (+472), audiobooków natomiast – 47 805 (+5268).

Stacjonarną pomoc użytkownikom z niepełnosprawnościami oferowały MBP w Ełku, MBP w Nowym Mieście Lubawskim, BCliKG Stare Juchy, GBP w Świątkach, MBP w Olsztynie i WBP w Olsztynie, które dysponują specjalnymi stanowiskami komputerowymi przystosowanymi do potrzeb osób z dysfunkcjami (m.in. lektor elektroniczny, powiększalnik dla osób niedowidzących). WBP w Olsztynie udzielała pomocy osobom niewidomym i niedowidzącym w obsłudze sprzętu Clear Reader+ oraz programów komputerowych: powiększającego i udźwiękawiającego Magic i JAVS, a także sprzętu odtwarzającego nagrania. Realizowano usługę skanowania i konwertowania tekstów drukowanych dla niewidomych oraz zgrywania audiobooków i muzyki. W celu wzbogacenia i uatrakcyjnienia własnej oferty zorganizowano m.in. projekcję filmu z audiodeskrypcją we współpracy z Fundacją Szansa dla Niewidomych, pokaz filmu „...tak blisko... tak daleko...” z cyklu „Polski film dokumentalny”, pokaz spektaklu słowno-muzycznego grupy Żywe Słowo. Nagrano także film promujący działalność działu zbiorów specjalnych, Muzoteki, w ramach XVIII edycji Konferencji REHA FOR THE BLIND IN POLAND (2020) organizowanej przez Fundację Szansa dla Niewidomych.

W bibliotekach województwa osoby z dysfunkcją wzroku miały też możliwość skorzystania z dodatkowego dostępu do zbiorów dzięki projektowi „Wypożyczalnia odtwarzaczy cyfrowej książki mówionej dla osób niewidomych i słabowidzących”, realizowanemu przez poszczególne placówki we współpracy ze Stowarzyszeniem Pomocy Osobom Niepełnosprawnym Larix. Za pośrednictwem bibliotek Stowarzyszenie udostępniało urządzenia Czytak Plus wraz z pakietem cyfrowych książek na płytach DVD. Usługę taką oferowały m.in. MBP w Braniewie, GBP w Dywitach, MBP w Kętrzynie, MBP w Mrągowie, MGBP w Nidzicy, MBP w Nowym Mieście Lubawskim, BPMiG w Tolkmicku, GBP w Świętąkach.

Biblioteki w roku sprawozdawczym ułatwiały osobom z niepełnosprawnościami wzroku dostęp do informacji o swojej ofercie i działalności za pośrednictwem strony internetowej, oferując takie jej funkcjonalności jak możliwość wyboru większej czcionki, udźwiękowanie strony czy zwiększenie kontrastu. W gronie tych placówek znalazły się WBP w Olsztynie, MBP w Bartoszycach, MGBP w Białej-Piskiej, MBP w Braniewie, GBP w Dubeninkach, MBP w Działdowie, BCKG Działdowo, BP w Gołdapi, GBP w Gierwałdzie, GBP w Jedwabnie, MBP w Kętrzynie, CBK Powiatu Kętrzyńskiego, MGBP w Kiselicach, BPG Kiwity, MGBP w Lidzbarku, MBP w Lidzbarku Warmińskim, GBP w Łukcie, BPG Milejewo, MBP w Morągu, CKiT w Mrągowie, MGBP w Nidzicy, MBP w Nowym Mieście Lubawskim, MBP w Ostródzie, PBP w Ostródzie, BP w Pasłęku, GBP w Pieckach, MB w Pieniężnie, GCKiB w Płońsku, GBP w Prostkach, GBP w Purdzie, MBP w Reszlu.

Jako reprezentanci lokalnej społeczności, bibliotekarzy w roku sprawozdawczym wspierali **wolontariusze** (13 bibliotek). Przede wszystkim świadczyli pomoc w organizacji imprez i innych przedsięwzięć (np. MBP w Ławie, BPG Lidzbark Warmiński z siedzibą w Kraszewie, GBP w Wilczętach, biblioteka w Jamielniku), pomagali przy bieżących sprawach dotyczących funkcjonowania biblioteki – OK w Górowie Ławeckim, pomagali przy obsłudze czytelników, porządkowaniu księgozbioru oraz udostępniali zbiory – MBP w Olsztynie, GBP w Świętajnie Oleckim, w ramach wolontariatu prowadzili zajęcia teatralne – GBP w Rybnie. Polana Kultury CBK w Olecku korzystała z ich pomocy w przeprowadzce do nowego lokalu, GBP w Świętąkach – przy dostarczaniu zbiorów do domów w ramach akcji „Książka na telefon” oraz w realizacji projektów takich jak „Nawet pod prąd” oraz „Przedszkolaku zadbaj o zdrowie! Mycie rąk i maseczki w modzie”. MBP w Morągu wsparło aż 45 wolontariuszy w ciągu roku. Włączali się oni w pomoc przy organizacji akcji promujących czytelnictwo, np. przy „Narodowym Czytaniu”, „Warto wypożyczyć”, ocenianiu prac w ramach konkursów plastycznych, wykonywanie drobnych prac konserwacyjnych, pełnili bezpłatne usługi transportowe i pomagali w opisywaniu zdjęć w ramach OSA.

Partycypowanie w życiu i działalności bibliotek przybiera różne formy i poziomy sformalizowania: nierzadko sympatycy danej placówki tworzą **stowarzyszenia** – tak jest np. w Olsztynie, gdzie działa Stowarzyszenie Przyjaciół Miejskiej Biblioteki Publicznej w Olsztynie, które realizuje projekty wspólnie z biblioteką i wspierając działania MBP. Natomiast przy

MBP w Olsztynku działa Rada Biblioteczna, która jest organem doradczym i opiniotwórczym zarówno dla dyrektora placówki, jak i jej organizatora. W skład Rady wchodzi reprezentanci obu stron. Członkowie lokalnej społeczności aktywnie uczestniczący w życiu biblioteki nie zawsze muszą jednak zrzekać się w oficjalnych strukturach – takie wsparcie i pomoc otrzymuje np. BPG Lidzbark Warmiński z siedzibą w Kraszewie. W 2020 roku działało również Towarzystwo Przyjaciół Biblioteki Publicznej w Pasłęku. Członkowie TPBP we współpracy z biblioteką opracowywali plan działalności, m.in. poprzez zdobywanie środków na działania w ramach gminnych środków przeznaczonych dla NGO. W związku ze zmianami w prawie i zwiększeniem wymaganych wkładów własnych do poziomu niemożliwego do osiągnięcia przez TPBPP, znacznym wiekiem członków i pandemią, pod koniec roku Towarzystwo rozpoczęło procedurę likwidacji.

POZYSKIWANIE ŚRODKÓW POZABUDŻETOWYCH

Biblioteki publiczne województwa warmińsko-mazurskiego w roku 2020 zrealizowały łącznie 161 (-195) projektów finansowanych ze źródeł pozabudżetowych. Spadek w stosunku do poprzedniego roku wynika z faktu, że stan epidemii ogłoszony w roku sprawozdawczym znacząco ograniczył możliwości działania bibliotek. Część bibliotek z powodzeniem przeniosła swoje działania projektowe do sieci, m.in. Biblioteka Elbląska, MBP w Ełku, MBP w Olsztynie, GBP w Świątkach.

W roku sprawozdawczym zdecydowana większość bibliotek z województwa uzyskała dotację w ramach Priorytetu 1 Programu Biblioteki Narodowej „Zakup nowości wydawniczych do bibliotek” na łączną kwotę 993 169 zł (+ 69 431,50 zł).

Oprócz tego w 2020 roku 82 (-11) biblioteki publiczne województwa warmińsko-mazurskiego realizowały działania finansowane ze źródeł pozabudżetowych (68%), w tym 43 (-6) gminnych, 23 (-4) miejsko-gminnych, 15 (-1) miejskich oraz Wojewódzka Biblioteka Publiczna w Olsztynie.

Tak jak w latach poprzednich, biblioteki realizowały zadania związane zarówno z nowymi inwestycjami, jak i kontynuacją prac budowlanych, finansowanych w ramach Narodowego Programu Rozwoju Czytelnictwa Priorytet 2 „Infrastruktura bibliotek 2016-2020”. Były to: MBP w Bartoszycach (zakończenie kluczowych etapów remontowo-budowlanych rozpoczętej we wrześniu 2019 r. inwestycji „Remont i modernizacja wraz z wyposażeniem Miejskiej Biblioteki Publicznej w Bartoszycach” – wysokość pozyskanych środków na ten cel w 2019 r. to 1 668 000 zł); BPG Ełk w Nowej Wsi Ełckiej (przebudowa budynku i zakup wyposażenia Biblioteki Publicznej Gminy Ełk – kwota pozyskanych środków to 1 312 500 zł); MGBP w Orzyszu (w 2019 r. na przebudowę siedziby i zakup wyposażenia pozyskano z programu kwotę 968 711 zł, a realizacja projektu przypadła na rok 2020).

3 biblioteki pozyskały środki z programu Instytutu Książki „Kraszewski. Komputery dla bibliotek 2020”. GBP w Barcianach otrzymała w ramach programu 25 180 zł na zakup sprzętu komputerowego. GBP w Kiwitach została wyposażona w kserokopiarkę, komputer, tablety, czytniki ebooków, oprogramowanie Microsoft Office i zasilacze UPS za kwotę 18 700 zł. Natomiast GBP w Lubominie pozyskała 13 860 zł na zakup laptopów, drukarek i zasilaczy UPS.

W roku sprawozdawczym biblioteki realizowały projekty związane m.in. z organizacją czasu wolnego dzieci i młodzieży, rozwijaniem pasji użytkowników bibliotek, promocją literatury i czytelnictwa oraz działaniami integracyjnymi na rzecz społeczności lokalnych w różnych kategoriach wiekowych. Istotną częścią działalności bibliotek w roku 2020 były projekty poświęcone digitalizacji zbiorów, jak również przeprowadzaniu szkoleń wśród kadry pracowniczej i zarządzającej bibliotek.

Wśród grantodawców biblioteki wskazywały m.in.:

- ◆ **Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego** np: WBP w Olsztynie zrealizowała projekt szkoleniowy: „Akcja komunikacja”; Biblioteka Elbląska realizowała cztery projekty: „Digitalizacja, opracowanie i udostępnianie starodruków Biblioteki Elbląskiej”, „Modernizacja infrastruktury Elbląskiej Biblioteki Cyfrowej”, „Książka – przepis na zdrowie” i „Biblioteka w ogrodzie”; MBP w Ełku zrealizowała projekt „Warsztaty na styku natury i kultury”; GBP w Kozłowie zrealizowała projekt „Z książką przez życie”; MBP w Mrągowie zrealizowała projekt „Ania z Zielonego Wzgórza przyjeżdża na Mazury”; MBP w Olsztynie pozyskała środki na projekt „Abecadło TV”; MBP w Ostródzie zrealizowała projekt „W świetle jupiterów – wielki sport w małej bibliotece”.
- ◆ **Centrum Edukacji i Inicjatyw Kulturalnych, Projekt „Wędrowna Akademia Kultury”** dofinansowany z programu Narodowego Centrum Kultury pn. „Bardzo Młoda Kultura 2019-2021” – MBP w Działdowie zrealizowała projekt „Wszystko gra...”.
- ◆ **samorządy:** dzięki środkom pozyskanym od samorządów stopnia gminnego, powiatowego, wojewódzkiego projekty realizowały m.in.: WBP w Olsztynie, Biblioteka Elbląska, MBP w Olsztynie, BP w Gołdapi, GBP w Kalinowie, GBP w Komorowie Żuławskim, MBP w Morągu, MBP w Mrągowie, BPG Mrągowo z siedzibą w Kosewie, MGBP w Nidzicy.
- ◆ **stowarzyszenia i fundacje:** Polsko-Amerykańska Fundacja Wolności: GBP w Jedwabnie, GBP w Pozezdrzu, GBP w Świątkach, GBP w Kowalch Oleckich realizowały projekty w ramach programu „Równać szanse”; Fundacja Orlen: 2 biblioteki pozyskały środki z II edycji programu „Moje miejsce na Ziemi”: GBP w Lipowcu oraz GCK w Mszanowie (filia w Jamielniku); Fundacja dla Dzieci i Młodzieży „KÓŁKO GRANIASTE”: MGBP w Korszach oraz GBP w Lipowcu skorzystały z programu „Okno na świat”; Towarzystwo Inicjatyw Twórczych „ę”: BPG Mrągowo z siedzibą w Kosewie „A skąd opowiadania mieszkańców Kosewa”; Stowarzyszenie Pomocy Dzieciom i Młodzieży Ośrodek Działaj Lokalnie w Rucianem-Nidzie: GBP w Białej-

Piskiej zrealizowała projekt „Plenerowy Kącik Czytelniczy”; Fundusz Inicjatyw Obywatelskich Warmia i Mazury Lokalnie 4: GBP w Świątkach pozyskała grant na projekt „Przedszkolaku zadbaj o zdrowie! Mycie rąk i maseczki w modzie”; Fundacja Rozwoju Społeczeństwa Informacyjnego, 19 bibliotek z województwa kontynuowało udział w projekcie „Para buch! Książka w ruch!”. Inne fundacje oraz stowarzyszenia, z którymi współpracowały biblioteki to m.in.: grupa nieformalna „Aktywni Użytkownicy Biblioteki-Eureka”, Stowarzyszenie „Kraszewo wieś naszych marzeń”, Fundacja Moda na Warmię i Mazury, Fundacja „Meraklis” w Kraszewie, grupa nieformalna „Aktywni lokalnie, Stowarzyszenie „Jesteśmy z Warmii”, Stowarzyszenie „Mazurskie Krajobrazy Kultury”, Polskie Stowarzyszenie Osób z Celiakią, Stowarzyszenie Przyjaciół Miejskiej Biblioteki Publicznej w Olsztynie, Ambasada Amerykańska w Polsce.

- ◆ **pozostałe instytucje i organizacje** to m. in.: grupa nieformalna „Aktywni Użytkownicy Biblioteki-Eureka”, Stowarzyszenie „Kraszewo wieś naszych marzeń”, Fundacja Moda na Warmię i Mazury, Fundacja „Meraklis” w Kraszewie, grupa nieformalna „Aktywni lokalnie, Stowarzyszenie „Jesteśmy z Warmii”, Stowarzyszenie „Mazurskie Krajobrazy Kultury”, Polskie Stowarzyszenie Osób z Celiakią, Stowarzyszenie Przyjaciół Miejskiej Biblioteki Publicznej w Olsztynie, Ambasada Amerykańska w Polsce.

Oprócz tego biblioteki wskazywały jako grantodawców m.in.: Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska, Stowarzyszenie Pomocy Osobom Niepełnosprawnym „Larix”, Fundację Wspierania Przedsiębiorczości Regionalnej w Gołdapi, Nidzicki Fundusz Lokalny, Stowarzyszenie „Mazurskie Krajobrazy Kultury”, Goethe-Institut w Warszawie, Bank Spółdzielczy w Pozezdrzu.

W bibliotekach prowadzono również działania, które nie wymagały pozyskiwania środków pozabudżetowych, jednak dzięki nim poszerzano zakres usług. Takimi projektami i przedsięwzięciami były m.in. Dyskusyjne Kluby Książki (120 klubów działających w 67 bibliotekach) projekty „Para Buch! Książka w ruch!” czy „Mała książka – wielki człowiek”. Placówki uczestniczące w powyższych projektach wskazywały na wzrost zainteresowania mieszkańców ofertą biblioteki.

W roku sprawozdawczym wiele bibliotek podjęło się poszukiwania środków pozabudżetowych również w formie sponsoringu i darowizn od firm, osób prywatnych lub innych instytucji publicznych. Takimi placówkami były np. GBP w Barcianach, MBP w Biskupcu, MGBP w Korszach, MBP w Morągu, MBP w Olsztynie, BP w Pastęku, GBP w Pozezdrzu, GBP w Wilczętach. Dzięki pozyskanym funduszom biblioteki mogły zainwestować m.in. w odświeżenie i drobne remonty swoich siedzib, zakup mebli i sprzętu komputerowego, organizację zajęć dla dzieci i młodzieży czy zakup dodatkowych zbiorów. Wśród sponsorów placówki wymieniały takie firmy jak: EGGER Polska, Indykpol S.A., Korsze Wind Farm Sp. z o.o., EPEE Polska sp. z o.o. oraz innych darczyńców i przedsiębiorców z terenu gminy lub powiatu.

MBP w Olsztynie oraz Biblioteka Elbląska pozyskały środki z budżetu partycypacyjnego nie tylko na cele inwestycyjne, ale również na inne działania. MBP w Olsztynie pozyskała fundusze z Olsztyńskiego Budżetu Obywatelskiego na projekt „Biblioteka nowości wydawniczych Gutkowo”, w ramach którego zakupiono nowości wydawnicze dla wszystkich grup wiekowych wśród użytkowników biblioteki. Łącznie zakupiono 409 książek i 18 audiobooków za kwotę 10 000 zł. Biblioteka Elbląska ze środków Budżetu Obywatelskiego pozyskała kwotę 25 000 zł dla filii nr 3 na „Biblioteczny Odstresownik” czyli cykl spotkań tematycznych dla dzieci i młodzieży (w tym warsztatów plastycznych, spotkań z przedstawicielami różnych profesji, zajęć rozwijających pamięć i logiczne myślenie). Ze względu na reżim sanitarny związany z pandemią, liczba miejsc na wydarzenie była ograniczona, a część spotkań odbyła się online.

OCENA DZIAŁALNOŚCI BIBLIOTEK PUBLICZNYCH WARMII i MAZUR

za rok
2020

opracowanie:

Dział Analiz i Współpracy z Regionem WBP w Olsztynie

Wojewódzka Biblioteka Publiczna
Olsztyn 2021